

Juvante Altissimi Gratia!

41.

EX

DECRETO & AUTORITATE
INCLYTÆ FACULT. MEDICÆ VIADRINÆ,
DISSERTATIONEM INAUGURALEM

De

MANIA,

PRÆSIDE

DECANO SPECTABILI

DN. IRENÆO VEHR,

Med. D. & Prof. Publ. Primariò longè celeberrimò,
Archiatrò Regiò & Electorali Prusfi-Brandenburgicò dignissimò, Facultatis suæ
Seniore gravissimò,

Domino Patrono & Promotore colendissimo,

PRO LICENTIA

SUMMOS IN ARTE MEDICA HONORES ET
PRIVILEGIA DOCTORALIA RITE
CAPESSENDI,

Publicè & solenniter

Ad Diem Aprilis Anni M.DCCI.

In Auditorio Majori, Horis Ante- & Pomeridianis,
ventilandam sistit

JOH. HAUBOLDUS

Großmann / Pirnâ Misnicus.

Psychiatr.

22,44.

urtri ad Viadrum, *Literis Christoph. Zeitleri.*

M. v. h. p. 81.

Handwritten text at the top of the page, likely a title or header, appearing as bleed-through from the reverse side.

Large, faint handwritten text in the upper middle section, possibly a name or a significant heading.

Second block of large, faint handwritten text, continuing the main content of the page.

Third block of large, faint handwritten text, showing further details or a continuation of the main text.

Fourth block of large, faint handwritten text, appearing as a distinct section or paragraph.

Fifth block of large, faint handwritten text, continuing the narrative or list of items.

Sixth block of large, faint handwritten text, showing the final part of the main content.

Final block of large, faint handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or date.

PRÆFATIO.

Um omnium quidem morborum, infirmam (ex flebili Protoplastorum lapsu) humani corpusculi Machinam, agmine velut factô, invadentium, molestus mortalibus sensus sit: tum maxime ab iis offendimur omnes, o-

mnibusque adeo votis, & merito, eos declinamus, quibuscum acerbis aliquis conjunctus dolor animum vehementer affligit & excruciat. At vero miseria, me iudice, major, graviorque ab illis morbis homini calamitas est, qui humanos eum mores omnino exuere cogunt, atque ad Brutorum non tantum ratione carentium, sed & immanium subinde Ferarum conditionem, plenum illud rationis & consilii Animal abjiciunt. Quos sicuti ardentibus plane precibus lachrymisque non falsis amoliri à sese, quotquot sapiunt, satagunt: ita in iisdem tum præcaven-

dis, tum profligandis, viros sese præstare, gnavamque inprimis in eò operam locare, ut, exactè (quantum licet) cognitâ ejusmodi Affectuum essentiâ & origine, *insanâ mente laborantibus amisam divinæ Dotis nobilitatem, h. e. exutam humanitatem atque venustatem, quanto citius restituere queant,* (dicente disertissimò CHRISTIANO LANGIO, in *Not. & Animadv. ad JOH. PETR. FABRI Pathol. Spagy. c. 17.*) morborum, qui PLINIO dicuntur Medici, Artifices, omnium opinor sententiâ, convenit. Unde mihi spes est, haud improbatum iri cordatis institutum meum; dum Disputatione Inaugurali, à Gratosissimâ Facultate Medicâ mihi injunctâ, more jam pridem recepto, defuncturus, princeps penè inter hujus generis Mala, quod MANIAM plerique cum *Aureliano* vocant, argumentum illius constituo. Cumque salus adeo Proximi, magis quàm difficultas laboris, (neque enim, quod HELMONTIUS *Tr. Ment. Complem. §. 5.* commodè scripsit, *in hoc itinere multas occurrere salebras,* nescius sum) mihi in oculis sit, & per eam ad majorem DEI gloriam collimem; nec dubitare quidem de Divino auxilio, nec intermittere interim, Christianæ pietatis memor, devotum sustineo suspirium: JOVA JUVA!

DISPU-

* o *

5

DISPUTATIONIS INAUGURALIS
MEDICÆ

DE MANIA

PARS PRIOR,

*Hypotheses Physio-Pathologi-
cas continens.*

§. I.

Ametfi nec pauca, nec indigna scitu, de Nomine MANIÆ, ejusque potissimum tum Derivatione variâ, tum Significatione diversâ, nec non multiplicibus Derivatis, notanda mihi occurrant: Attamen, cum succinctâ tractatione expedire hoc Thema animo constitutum sit, à commemoratione talium sciens volensque me abstineo. Atque adeò ipsam illicò Rem, receptò more, Definitione explicandam aggredior: dummodò indicium ante aliquod, tum celebriorum aliquot *Autorum*, qui in hâc parte laborarunt, atq; inservire hujus Doctrinæ cupidis possunt; tum præcipuorum quorundam *Synonymorum*, amovendæ ambiguitatis causâ meritò cognoscendorum, fecero. Illi sunt, NICOLAUS FLORENTINUS, *Serm. III. Tr. II. Summ. V. c. 6. p. m. 69. b.* DON. ANTON. AB ALTOMARI, *de medend. Hum. Corp. mal. Part. I., c. 8., p. m. 59.* DOM. LEONUS LUNENSIS, *Art. Medend. Human. Partic. morb., L. II. Sect. I. C. IX. p. m. 183.* JOH. HEURNIUS *de Morb. Cap. XII.*

p. m. 145. & seq. HENRICUS PETRÆUS, *Nosolog Harmon. L. I. Dissert. III. §. 2. 3. 4. & 7.* GUERNER. ROLFINCCIUS, *Meth. cognosc. & cur. Adf. partic. Capit., Dissert. V. p. 1. & 2. ut & Ord. & Method. cognosc. & cur. Maniam, Jena Ad. 1666., Respond. pro Lic.* JOH. WILH. FAUSTO, *edit. C. II.* JOH. ANTONID. van der LINDEN, *Select. Med. Exerc. X. §. 208.* JACOBUS TAPPIUS, *Dissertat. de Funct. Sens. intern. lesion., C. VII. §. 2. ac 5.* LAUR. STRAUSSIUS, *Palestr. Med. Part. I., Gymnasm. XI., Th. 2. p. 187.* Hæc sunt, apud Græcos passim, ἡ μανία ἢ μανία; & speciatim apud HIPPOCRATEM, aliàs (testibus etiam ANUT. FOESIO in *Oecon. Hippoc. p. m. 396. & PETRÆO l. c. §. 3.*) nempe *Aphorif. XX. & XXII. Sect. III.*, nec non *L. I. Epidem. Sect. II. vers. 102.*, τὰ μανικά; (subintellige, monente GALENO *Comment. ad Aphorism. XXII. Sect. III.*, πάθη ἢ νοσήματα; quemadmodum in *Prorreth. Text. II. versicul. XII.* subintelligere sub eodem adjectivo τὰ σημεῖα, ipse contextus jubet: Is qui etiam in *Prognost. Text. IV. versic. 4.* & in *Coac. pranot. Text. II. versic. 151*, absolute μανικὸν καὶ θανατῶδες ἢ θανάσιμον, pro σημεῖον μανικὸν καὶ θανατῶδες ἢ θανάσιμον, dixisse COUM, facile ostendit:) Aliàs, si NICOL. PISONI *L. 1. de morb. cognosc. & cur. c. 24.* credimus, ἔκστασις; alioqui tamen, uti *Aph. V. Sect. VII.*, Maniæ contradistincta. Quibus proinde v oculis affinia verba, nempe μανῆναι καὶ ἐκμανῆναι, item ἐκστῆναι καὶ ἐξίστασθαι, eadem fere significatione, quâ τὸ μαινέσθαι, (unde μανίας natales pleriq; probabilissime arcessunt) usurpari passim à magno Artis Præceptore, atq; sic idem ei ac furere, insanire, Mania ac furore corripi, eò affligi vel percitum esse, notare; ex GALENI *Comment. III. in L. III. Epidem.* ipsisq; *Hippocraticis Locis* non temerè asserunt, tum JOH. GORRÆUS

RÆUS

RÆUS, *Definit. Med. p. 128.* voce ἐκτασις, tum FOESTIUS, *Oeconom. cit. p. 192. eâdem voce*, nec non *p. 480.*, vocabus ἄκροτης & ἄκροτης. Quarum illi cognatum verbum ἄκροτης vel ἄκροτης, quod propriè est *audere monetam falsam*, utut sæpius de iis, usurpetur, qui per morbos mente non admodum vehementer moventur; propterea quod *audunt verba*, nummorum instar valentia, *præter rationem, & aliena à rebus*: simili sæpè sensu in Hellade adhiberi, uti à jam dictis Scriptoribus (vide vero GORRÆUM *Definit. p. 358.* voce ἄκροτης) indicatum, ita confirmatum est ab ante nominatò LINDENIO, *Select. Medic. Exercit. XII.*: quando, doctissimum in hoc verbum commentarium, inde à §. 164. ad 172., scribens, in hæc deniq; verba definit: *Sæpè etiam τὸ ἄκροτης significat id, quò gravius accidere homini non potest: τὸ μάινεσθαι, inquam, insanire, sive, ut CELSUS loquitur l. III. C. 18., animo desipere & consilio falli ac furere.* Apud Latinos, in specie apud Latinissimum CICERONEM, *Furor ac Insania*, quasi *Insanitas* (quæ antiqua vox est, indice LAURENBERGIO *Antiquar. p. 233.*) & *Aegritudo animi*: apud HORATIUM *Rabies*: apud PLAUTUM *Intemperia*, uti HADRIANUS JUNIUS in *Nomenclat. p. 296.* habet; Vel, prouti in plerisq; Codicibus PLAUTINIS legitur, *Intemperia*: Nisi, cum LAURENBERGIO *l. c. p. 236.*, *Intemperias per animi angores & impotentes motus exponere quis*, aut, cum BUCHNERO in *Fabro p. m. 2369.*, per wütende böse Geister oder Teufel interpretari idem vocamen malit. Apud Germanos, die Toll- oder Dullheit / die Unsinnigkeit simpliciter, quasi κατ' ἐξοχήν, ; vel, uti QUEITSCHIUS *C. 13. l. 1. Prax. sua*, commodè, distinctionis ergò, loquitur,

die

die Clausen, oder Ketten-Unsinnigkeit / (weil man / ut
 ibid. §. 1. scribit, solche Leute an Ketten und in Clausen
 offte sitzen siehet /) die Raserey / die Wahnsucht oder
 Wahnwitzigkeit / der Ueberwitz und die Tobsucht. Ita
 enim rectius, quàm, quod apud PARACELSUM & ali-
 os subinde legas, die Taubsucht scribi existimo; cum
 procul dubio origo vocis hujus sit à verbo toben / i. e. wü-
 ten oder grimmen vel ergrimmen: Sicuti in BIBL. GERM.
Antiqu., Halberst. 1522. impressis, verba initialia *Psalm. II.*
Quare fremuerunt Gentes &c., quæ LUTHERUS vertit:
 Warum toben die Heyden? sic expressa leguntur: War-
 umme grimmeden de Lude? &c. Apud *Belgas*, indice ite-
 rum JUNIO in *Nomenclat. l. c.*, de *Berwoethent / Raserey*:
 Eòdemq; asserēte, apud *Gallos*, *la Rage, la Fureur & la Furie*:
 Apud *Italos* autem *Furiosita, Furore & Furia*. Quorū qui-
 dem aliqua ambigui etiam sensus esse minimè nego.

§. 2. Definitio autem cum, judiciò Logicorum,
 quò brevior est, (in necessariis non deficiens) eò me-
 lior fit; placet, ad mentem supra laudati LINDENII,
Meletemat. Medic. Hipp. Part. III. §. 60., paucis definire *Ma-
 niam*: quod sit *INSANIA FURIOSA*.

§. 3. Ubi per *Insaniam*, cum modò dictò accu-
 ratisimò Virò, intelligi velim *Delirium Febris expers*:
 sive, à quo febris abest. Cui adest enim, hoc *Amen-
 tia* & illi & mihi; Species autem hujus nobis gemina
 est, *Phrenitis & Paraphrenitis*: quarum altera & prior
 Febrim conjunctam habet; altera & posterior Febri ad-
 juncta est. *Deliriò* quamvis omnis aliàs aberratio &
 recessus à *lira* seu rectò rationis (*Liram* enim, docen-
 tibus, ex *NONIO* aliisq; *Rei rustica Scriptoris*, Philolo-
 gorum filiis, Veteres propriè vocabant sive *Sulcum*,
 sive

sive *Fossam rectam*, qua contra agros tuendos ducitur, & in quam uligo terra decurrit: Unde delirantes primitus dicti sunt ruricolæ, qui à rectô, in agris aut inter agros ductô, sulcô inter arandum deflexerunt. Confer. *Dissert. Inang. de Delir. ex Ventr. sub EXCELL. DN. PRÆSIDE Ano. 1682. habit. §. 1.*) eodem significetur, *Dementiam* jam designo, sive *Desipientiam continuam*. *Dementia* vero non *Mentis* adeò ipsius *perversionem*, quam *Imaginationis* potissimum *Depravationem*, quâ *Rationis* usus tantum impeditur & cohibetur, indicatum eo. Cui adjecta *Vox continua*, non longiorem tantum, sed & graviolem ac vehementiorem eandem insinuat.

§. 4. Quibus perspectis, cum facile dispalescat, *Maniam* non à *Phrenitide* tantum & *Paraphrenitide*, ratione *Febris*, in his præsentis, in ipsâ absentis; sed & à *Paraphrosyne* communiter, aut rectius, (si *JOH. ARGENTERIUM Comment. in Aphor. II. Sect. II. p. m. 1105. sequamur*) *Taraxi* sive *Perturbatione*, dictâ, nempe *Desipientia* leviolem & breviolem, ratione *Durationis* & *Vehementiæ*, ipsi conjunctæ, diversam existere: Ut amplius à *Melancholiâ*, quæ & ipsa *Insania*, sive *Delirii* magni citra *Febrim* infesti, *Species* quædam est, distincta eadem habeatur, cupit vox altera *Definitionis*, *FURIOSA*. Quippe quæ cum *Furore* conjunctam hanc *Insaniam* intimat. *Furor* autem, præter cogitationes tumultuarias, partim insignem ferociam in gestibus, partim temerariam audaciam in conatibus, partim importunum impetum in sermonibus æquè ac actionibus, tantum non omnibus, notat. *Consentiunt enim* (verbis utor *STRAUSII in Palastra Med. p. 189.*) *in hoc omnes, quod Maniaci cum furore & audaciâ delirent,*

B

adeo

adeò, ut neq; in risu illorum truculentia exulet; & cum sapere etiam velle videntur, temeritas tamen aperte desipiat: perindè ut recepta fere ab omnibus sententia est; Melancholiam esse, si tristis Insania fuerit, & intra verba potissimùm, & cum Timore ac Metu.

§. 5. Nec Insania verò, nec Furoris idem in omnibus Modus, eademque ubique tum vehementia, tum ratio reliqua est. Unde in describendis Maniacorum Moribus mirè variare Pathologi advertuntur. Longum foret ire per singulos, commemoranda tamen ex aliquibus aliqua. Si NICOLAUM utrumque, FLORENTINUM & PISONEM, ut & D. A. ab ALTOMARI cum LEONE LUNENSI, locis §. 1. indicatis, audiamus; atq; ex iis, qui propiùs tempora nostra contingunt, ROLLFINCIUM O. & M. cogn. & cur. Man. c. 3., JOH. MICH. ETTMÜLLERUM in Colleg. Pract. p. m. 961. Tom. 11., JOH. HISC. CARDILUCIUM in Officin. Sanit. p. m. 74., aliosq; conferamus: Patientes Maniam nihil ferè non eorum, quæ apprehendunt, disrumpunt & diffringunt; In lectos, stramina & vincula sæviunt, vestimenta sua & pannos divellunt, lacerant, abjiciunt, aut incongruè aptant: publicè in plateis nudi incedunt, faciunt stultitiàs, ascendunt turre aut alia loca alta; clamant, & se concionatores arbitrantur: per fenestras exiliunt, in puteos & foveas se præcipitant: extra propositum loqvuntur, & nonnunquam integras horas continuò blaterant; sed meras gerras, adeò, ut inter mille verba vix unum aut alterũ intelligi, neq; quid dicant comprehendi possit: Mordent aut verberant quemcunq; propè stantem, & impedientes gravioribus convitiis ac contumeliis laceßunt: prosternunt se in terram, & cæno seipsos aliosq; scædant, indufia

indusia permerdant, propria stercora devorant: Et quamvis non rarò furorem occultent, blandos ac humanos se simulantes, insidiosè tamen eundem exercere intendunt. Quidam hilares sunt & assiduò dissolutòq; risu distinentur, cantant, tibicines aut alios Musicos se audire putant. Quidam maximè semper iracundi, temerarii, percussores, in seipsos aliosq; injuriosi sunt; adeò, ut propriam quandoq; carnem degustent, se ipsos, nisi custodiantur, jugulent, suspendant, aut aliter lædant: & domesticos velut insidiatores oderint, ungvibus lanient, vulnerent & occidant: Deniq; ferarum more effrenes evadant, aut etiam eos, qui imprudentiùs ipsis occurrunt, manu violentà tractent. Aliquando agnoscunt bene meritos, obediunt monentibus, blandiuntur, tripudiant, indagantur ut canes, neq; quid quærant sciunt. Rursus quidam tristes & taciturni, loqui aliquando adversantur; aliquando, cum loqui incipiunt, etsi diu locuti fuerint, silere iterum nequeunt; neq; sedere etiam denuò possunt, si moveantur vel surgant: Quos quoque, ubi aliqua moliuntur & agunt, non facile sedare & dimovere licet ab opinionibus cœptisq; suis; tenaces quippe tum propositi, tum litis cum aliis fortè susceptæ, ejusdemq; memores. Aliqui iræ & furori risum miscent: alii timorem cum furore vel risu mixtum testantur. Hi verentur, ne in lacunas aut speluncas incidant; & pleriq; Custodes suos, aliosq; audaci fronte & manu ipsis occurrentes, metuunt. Nonnulli luxuriam & libidinem verbis factisq;, omni pudore remotò, produnt: delectantur verbis operationibus & actibus pertinentibus ad coitum; & applaudunt atq; sedantur, quando co-

ram ipsis dicuntur vel tractantur pertinentia ad Venerem & luxuriam. Quin etiam interdum aliqui futura narrant, & loquuntur variis Linguis, vel Latine vel Græcè; quamvis hujusmodi idiomata nunquã didicerint. Quin imò, juxta ARETÆUM *de diuturn. Aff. l. 1. c. 6.*, *μυρία* sunt τῆς μανίης εἰδέαι καὶ τρόποι: quodque WILH. FABRICIUS HILDAN., *Observ. Chirurg. Cent. IV. Observ. IX*, rectè scripsit, nempe *inter centum Maniacos æq̃ ac Melancholicos vix unum alteri similem esse*, suò id Experientia calculò haud difficulter comprobatur attentioribus. Ut nesciam, an latitudinem rei exhauriat HERCULES SAXONIA *Pract. Medic. L. 1. c. 17.*? cum quadruplex hujus Delirii genus ibidem facit: Unum cum Rixâ; quod ab AVICENNA *Damonium Lupinum* appellari perhibet: secundum cum Rixa & Joco; quale propriè illud esse inquit, quod ARETÆUS *l. c.* describit, *cum reperire quosdam Insanos scribit, qui perpetuò coronati, aut hederâ aut aliâ quâdam herbâ & floribus, vagantur per urbes, semper ridentes*: tertium mixtum cum Rixa & Risu; cui ex eò, quod *patientes istud, modò percutiunt alios, modò saltent & rideant*, Nomen *Insania canina* dedisse dictum AVICENNAM docet: quartum *cum studio*, quod vocari ait, & in quò homines (mulieres in specie,) præter propriam naturam, ingeniosissimos, artificesq̃; in suâ arte excellentissimos, evadere tradit; „quandoquidem, quod addit, isti sic patientes uno eodemq̃; modo semper se habent, sunt assidui in studiis, „propriis artibus incumbunt: Præterquam, quod de *secundo quartoq̃; genere* haud temerè quis dubitare possit, an huc pertineat? Non obstante, quod utriusq̃; Delirii, nempe & illius, quod *μετὰ γέλωτος* i. e. *cum risu*, & istius, quod *μετὰ πύου* i. e. *cum studio* fit, mentionem

tionem

tionem jam tum fecerit doctissimus HIPPOCRATES, *Aph. 53. Sect. VI.*; quippe, aliter planè ductu clarissimorum Interpretum, explicandus. Cæterum AVICENNÆ illud, in quod digitum SAXONIA intendit, Dogma, de *Dæmonio Lupino & Insania Caninâ*, velut duplici Maniæ Specie, intuitu insignis illius, quam innuo, τῆ μαινὸμένων, quâ Insaniam furiosam, diversitatis, jam pridem constitutâ, confirmatum simul & illustratum habere licet, tum per ea, quæ ipse ABEN SINA *L. III. Fen. I. Tract. IV. c. 15.* exhibuit: tum magis per ista, quæ à NICOLAO FLORENTINO *l. c. non longè à principio c. 6.*, & à LEONO LUNENSI *l. alleg.*, nec non à GUILHELMO RONDELETIO *Meth. cur. morb. l. 1. c. 43. p. m. 233.*, ut & HIERONYMO MERCURIALI. *Med. templ. l. 1. c. 17.* tradita, atq; apud LEONUM his ferè verbis exposita sunt. *Duplex est Mania, Lupina scilicet, quæ Lycaon seu Lycanthropia dicitur, & Canina. Differunt inter se hæ species in accidentibus, sicut Lupus & Canis. Lupus enim, ultra voracitatem & rapacitatem insidiosam, demoniacâ pravitatem preditus est, neq; unquam cicuratur, neq; cum ipso fidam consuetudinem homo habere potest. At Canis, quamvis latret & insidietur hominibus, eosq; aliquando mordeat, attamen agnoscit de se bene meritos, illis blanditur & se fidelem præstat. Illum igitur Maniacum, qui mores Luporum imitatur, laborare Lycanthropiâ dicimus; utpote, quia instar Lupi abhorret hominum societatem, fugit, latitat, insidiatur, percutit & interficit, si potest. Ille vero, qui, ut Canis, ex quavis levi causa rixatur, & provocatus insilit in læssentem, mordet, percutitq; aliquando saltat, ridet, tripudiat, blanditur, obedit, agnoscit amicos & bene merentes, eorumq; societatem & consuetudinem exoptat, Maniâ caninâ laborare dicitur. Quibus interimne quis addu-*

catur ad credendum, quod credere SAXONIA l. c. vetat; nempe *Dæmonium lupinum* AVICENNÆ & Maniam *Lupinam*, (quam *Lycaonis* nomine etiam ab AETIO notatam novimus) idem esse cum *Lycanthropiâ* ejusdem Arabis: tenere non tantum ex eôpse Scriptore juvabit, quod *Lycanthropia* AVICENNÆ idem affectus cum ejusdem *Cucubuth*, atq; adeò Melancholia potius quædam quàm Maniâ, inq; eò, à *Lupinô illius Dæmonio* [sive *latè*, pro Mania, in genere; sive *strictè*, pro eâ, quæ *Canina*, uti dictum, contradistincta est, specie, acceptô: nam utrôq; modô sumi Nicolaus ille, quem jam aliquoties dixi, FLORENTINUS docet) distincta sit: quod, cum patientes Dæmonium hoc non vereantur adspectum hominum, nec vagentur noctu, sed inter diu; in illâ homines consuetudinem ceterorum fugiant, in latebris & circa sepulchra degant, noctu tantum vagantes, ac quandoq; in alios injurii, colore plerumq; fusci, oculos squalentes & crura perpetuis ulceribus referta habentes: Sed & conferre proderit, quæ tum ab ipsô *Arabum Medicorum Principe l. a. c. 21. de Chatrab*, tum rursus à NICOLAO FLORENTINO l. c. c. 8. *de Cucubuth*, tum ab A. D. de ALTOMARI loc. nom. c. 9. p. m. 65. *περὶ λυκανθρωπίας*, nec non ab ARNALD. VILLANOVANO *de Part. Operat. p. m. 271. Oper. illius, de Cicubo* adducta sunt. Poterunt quin etiam, ne *Dæmoniaca* quoq; quæ dicitur, *Lycanthropia* cum alterutrâ aut utrâq; jam indicatâ confundatur, videri, quæ DAN. SENNERTUS *Institut. L. II. P. 3. Sect. 1. c. 7. p. m. 323* tradidit; quæve apud GUERN. ROLLINCIUM *Diss. 1. de Affect. Capit. Partic. p. 15., & Cap. 15., Ord. & Meth. Cogn. & Cur. Man.* occurrunt. Quôcum Cl. Autore, aliisq; vestigia ejus prementibus haud obscuris Viris, quam

quamvis facilè, quoad *Differentias* Maniæ à *Genere*, ut ait, sive à Delirii furiosi multiplici illò, quem hîc loquor, modò, *petitas* conspirem: atq; adeo *Continuam* aliquam, aut continuò æstu ferocentem; aliam *Interpolatam*, sive lucida, ut vulgò dici solet, inter-
 valla, eaque vel certa, (dum Paroxyfmi Furoris statò tempore revertuntur & recedunt; non secus ac stigma Cerasi vel Mori in fœtu, juxta HELMONTIUM *Tr. Demens Idea in scripto t. 37*, quotannis viret, flavet, rubet, pallet & penè evanescit:) vel incerta habentem: *Fortem* deinde aliam, in quâ neq; precibus neq; minis nec verberibus in officio contineri furentes queunt; aliam *Mitem*, ubi omnia remisfiora sunt: Rurſus *Communem* aliam, nempe quæ degenerationem ab humanâ indole non adeò ingentem involvit; aliam *Ferinam* (quæ ἡριώδης Græcè appellatur) sive cum ferinis moribus conjunctam, lubens agnoscam: Neque verò invitus inter-
 Species hujus, tum *Lupinam* quandam, tum *Caninam*, ex Veteri, quam tetigi, doctrinâ, sub λυκανθρωπίας & κυνανθρωπίας appellationibus, admittam: Attamen, quemadmodum haud incongruè *Hydrophobiam*, quæ *insanus aquæ timor* LINDENIO, *Lib. III. Melet. Med. Hipp. §. 107*, imò omnium liquidorum metus est, ipse (ROLLINCIUS) his adstituit: Ita & *Orchestromaniam* & *Orgomaniam* & *Oenomaniam*, quas pariter LINDENIUS l. c. dicit; quatenus scil. *hec* quidem insanum vini bibendi appetitum, *ista* parilem erga quoscunque & quâcunque occasione emergentem Iram, *illa* similem saltandi choreasque ducendi libidinem, (quam *S. Viti Choream*, aut *Saltum* vocarunt, qui ejus invocatione ægros liberari superstiosè crediderunt) notat: *Gelomaniam* quin etiam, sive insanam in risu immodestiam;

am; & *Galeanthropiam*, five felinam, aut felinos mores imitantem Infaniam; (qualem Puellæ cujusdam, quæ sanguine Felis haustô, naturam animalis illius ex intervallo ita induit, ut, quod ipsum in ædibus solet, id illa voce, saltu, gestu, atque murium adeò in silentio venatione, imitaretur, WEINRICHIUS *de Monstr.* C. 15. commemorat :) & *Capnomaniam*, five fumi Tabacini captandi incessabile desiderium; (cujusmodi in Maniaco quadam *ab Excell. DN. PRÆSIDE* aliquando observatum accepi :) & *Aphrodisiomaniam*, five continuam in Rebus Venereis occupationem, atque infatiabilem subinde *συρσίας* cum altero sexu cupidinem; (quarum Exempla ex VALERIOLA, LEONO, HORSTIO, infra adducentur :) & *Mantomaniam*, five furorem futura & abscondita revelantem; & *Glossomaniam*, i. e. eundem, cum peregrinarum, ad quas ægri nunquam instituti sunt, Lingvarum usu conjunctum; (Potest enim & eò sensu vocamen hoc usurpari, quò alioqui delirum eorum institutum, *qui materna lingua amore desano capti malunt non intelligi in conversatione civili, quàm peregrinis in sermone vocibus uti, quantumvis receptis*, signavit, *Loc. Selector. jam supra §. 1. cit.*, idem non sine sale in *Medic. Physiologica* L. 11. c. 6. §. 36. p. m. 148. perstringens, aliquoties dictus LINDENIUS: pluresque alias Species, quales tum ante allegatorum Autorum loca, tum Observationes circa Maniacos quotidie occurrentes, facile suggerunt, iisdem rectè adjici posse existimaverim. De quibus omnibus interim distinctè h. l. tractare instituti mei non est.

§. 6. Atque eum quidem in modum *Formali* jam, atque *Differentiali* etiam aliquò, *Maniæ Conceptu* expositò, quemadmodum *Disensus* ex unâ parte meus, par-

partim ab iis, qui vel omnem ipsam, quatenus talis est, non sine febre esse volunt; (uti volunt PAUL. AMMANNUS in *Paranesi* p. 187. §. 8., & JOH. BROEN, *Animadvers. Medic. in Heinr. Regii Prax. Medic. ad mentem Theod. Craanen accommodat.*, p. m. 148. lit. i., & 152. lit. d. Is qui LAZ. RIVERIUM quoque, quem tamen *Prax. Med. l. 1. c. 13.* Maniam, ratione propriæ essentiæ, febre carere velle, licet nihil impedire dicat, quin febris cum Mania complicari possit, alii asserunt, in partes vocat; eumque *febrim, quam in Phrenitide symptomatiscam facit, in Mania essentialem & Primigeniam dicere*, refert: Ipse non acutam quidem continuam, quam in Phrenitide asserit; sed cum lucidis intervallis intermittentem magisq; lentam, hinc adesse statuens:) vel aliquam sine febre existentem concedentes, aliquam interim & plurimam cum febre, sed quæ, propter æqualitatem caloris per universum corpus diffusæ, non percipiatur neq; molesta sit, necessario evenire ajunt: (uti ait JACOB. TAPPIUS, *loc. §. 1. cit.*, §. 13. & 14. p. 172. & 173.:) Partim ab illis, qui Maniam & Melancholiam parum aut nihil differre putant; (uti putant cum TRALLIANO, *nihil aliud esse Maniam, quam interfectionem quandam Melancholiae*, censente, Veterum quidem multi: Recentiorum autem, quotquot J. P. FABRO, idem *l. c.* asserenti, adstipulantur; aut ETMÜLLERI, in hanc opinionem planè propendentis, & in *Coleg. Pract. p. m. 963.*, Maniam expressè *summum delirium Melancholicorum gradum, ac magis crudelem Melancholia speciem* vocantis, vestigia legunt:) Ex alterâ autem parte consensum, non tantum cum iis, qui Maniacos, quâ tales, minimè febricitare docent; (uti, præter jam dictos & alios fortè paucos, omnes ferè,

C

post

post GALENUM, clarè satis 2. de *Caus. Sympt. C. ult.*, & *Comm. 2. in lib. I. Epid.*, item *Comm. 3. in Lib. 3. Epid.*, ut & *Comm. 1. in Prorrh. alibiq;* pasim id profitentem, nec aliud 3. de *Loc. affect. c. 7.* affirmantem, neq; ideò, vel propter Practicorum etiam concusiones, defensione quorundam, per τὸ ἐπὶ τὸ πολὺ, i. e. *ut plurimum*, cuius CASP. HOFMANNUS *Instit. l. 3. §. 3.* meminit, opus habentem; aliosq; Græcos, nempe C. AURELIANUM *l. 1. χρονίων c. 5.*, atq; ARETÆUM *l. 1. de diuturnis c. 6.*, docent: Non negantes interim, Febrim variam cum Mania accidentaliter, ita tamen, ut *non symptomatica*, (scribente PETRÆO *l. c. §. 8.*,) sed *primigenia* sit, complicari; eademq; furiosos interdum, sed ex aliâ, sicut CARDILUCIUS *l. c. p. 74.* docet, ac non eâ, quæ Maniam gignere solet, Causâ, corripì posse: Quem admodum EUSTACHIUS RUDIUS, *l. 1. de Human. Corp. Aff. C. 4. fol. 28.*, Exempla quædam, à ROLLFINCIO, *Diss. V. de Cap. Aff. p. 5.*, inter rationes pro & contra hoc dogma allatas, hasq; confutatas, repetita, in eam rem attulit: Nec tamen, si febris accesserit, Manie nomē cum *Phrenitidis* appellatione, prout NIC. PISO *l. c. p. 183.* persuadere vult, commutantes:) Sed & cum his, qui Maniam cum *Melancholiâ*, quatenus non *Affectionem* modò, aliis dictam, *Melancholicam*, cum perturbatione tantum aliquâ conjunctam, sed & *superveniens* eidem *manifestum Delirium*, (quæ duo aliàs probè distinguenda esse, facile concedo monenti, imò inculcanti id ipsum, J. M. ETTMÜLLERO, *Colleg. Pract. p. m. 946.*) denotat, minimè confundendam dictitant; (uti, non sine ratione, dictitant PETRÆUS *l. c. §. 4.*, SENNERTUS *Med. Pract. C. 1. Part. 2. c. 15. p. m. 410.*, C. HOFFM. *Instit. l. c. §. 2.*, aliiq; etiam ex recentioribus, plures,) nullò

nullò negotiò elucescit: Ita, quæ *remotiora* huic Affectui *Genera*, nostro arbitrato, competant; atq; adeò, quò loco inter *Res*, communiter dictas, *Præternaturales* earumq; *Species*, habendus sit? haud difficile est assequi. Etenim commemoratâ §. 3., atq;ve ita, ut *Mentis*, quâ proprias ipsi functiones, perversio hinc removeatur, assertâ *Imaginationis Depravatione*; promptè jam colligas: Esse eum *tertii*, quod *Pathologia Generalis* asserit, *generis* nempe *Symptomatum*: Esseq; *Symptoma prima*, quæ vulgo habetur, *Clasfis*; scilicet *Actionis* vel functionis: Functionis nimirum *Animalis*, speciatim *Sensus interni*, specialius *Phantasia læsæ*. Dissensum quin etiam rursus nostrum, ulterius posthac appariturum, ab eorum placitis, qui *Rationis* aut *Ratiocinationis* tam *imminuta* quàm *depravata Symptomata* quædam facientes, hisce Maniam subordinant, (nisi eâ ratione quâ ETTMÜLLERUS *Colleg. Pract. p. 931. & 932.* mentem suam expresit, aut STRAUSSIVS, in *Palæst. Med. p. 118.* ex ROLLFINCIO & BRUNONE suam indicavit, se explicent,) simul advertas: Atq; illud insuper intelligas; quod in eam adeò sententiam, quæ *Principum*, quas vocant, *Facultatum* aut *Functionum Læsione*, ac speciatim *Depravatione*, vel simplici vel vehementi & continuâ, formalem mali hujus rationem exprimere sustinet: Inq; eam itidem, quæ *Læsione* dictarum *Principum Functionum Memoria* quoq; quandam *turbationem* & *imminutionem* complectitur: non propendeam. Tametsi hanc quidem Maniæ subinde adjungi, aut eam consequi, non negem; vi eorum, quæ inferius dicentur.

§. 7. Jam verò in *Symptomatum* censum relatâ Maniâ, proximum est, ut de *Morbo* dispiciam, à

quò proximè *Symptoma* hoc, velut à Corpore Umbra, pendet. Eaq; prior meritò, quàm de *Materia in quâ*, quæ Subjectum cõmuniter dicitur, mihi cura est; ideò, quod, per ipsa rudimenta doctrinæ Pathologicæ, non Symptomatum adeò, quàm Morborum Subjecta esse & investiganda esse, notum certumq; sit. Quò in negotiò si ad explicandas aliorum sententias animum applicem, vereor, ne prolixus nimis, nimia earundem varietatis causâ, esse cogar. Quare, misis aliorum placitis, meum inprimis illud eorum facio, qui *tumultuosum & inordinatum, vel impetuosum & irregularem Spiritus Animalis, in Cerebro inprimis hospitantis, Motum*, immediatè post se, uti alia, ita & hoc Delirii genus trahere asserunt. Estq; proinde, stante hâc hypothesi, Morbus ille, ad quem Mania necessariò sequitur, juxta Principia LINDENIANA, in *Med. Patholog. Libr. 3. Meletem. Med. Hipp. §. 14. 34. & 60.* tradita, respectu Subjecti quidem *Spiritualis*; respectu Organisationis, *Similaris* sive *Materiaturæ*; speciatim *Motionis*, sive fundamentum habens in motu: specialius *Concitatio*, excessum in motu atq; adeò, respectu vitii, *superamentum* sive *πλεονέκλημα* inferens: specialissime *Thymalgia* quædam, sive perturbatio animi aut animalis Spiritus; ejusdem & motionem & commotionem inordinatam involvens, tum vehemens tum continens. Quandoquidem verò *ἀταξίας* hujus, (quò nomine aliàs passim Morbus modò designatus appellatur) ea conditio est, ut *Morbis Symptomaticis* (de quibus LINDENIUS *l. c. §. 129.* habet) accenseri velit: ideò *ἀκρασίαν* ferè Spiritus dicti Animalis protinùs eidem adstitui advertas. In quâ verò explicandâ quàm diversa diversi afferant, cum paucis

paucis

paucis exponi non possit, absit ut meam hanc operam jam faciam. Mei quin potius animi sensa breviter expositurus; quamvis à veteri & receptissimâ Scholarum doctrinâ, *Igneam Spirituum Animalium dispositionem*, sive *accensionem eorum* hîc accusante, adeò non alienum me profitear, ut haud ægré, eandem, tanquam antiquissimis *Hippocraticis* principiis conformem, neq; cum illis *Recentiorum*, quas de Spiritus Animalis naturâ & conditione tenent, Opinionibus adeò pugnantem, (siquidem eò maximè modò, quem JOH. GODOFR. BERGERUS, *Diss. Med. de Mania, Lips. Anno 1685. pro loco habitâ*, ostendit, explicetur) cum *Paracelsicis* autem aliorumve Chymicorum hypothefibus (quibus, vel *Mercurius sublimatus & in Calcem*, citra tamen Sulphuris impuri sive nitrosi, ut in Phrenitide fieri dicunt, inflammationem, *re verberatus, atq; in aquam fortissimam solutus*; vel *Excrementum alimenti nostri re-torridum, calidum & siccum, Spiritum vitæ nostræ anima-lemq; Cerebri inflammans*, hûc asciscitur: uti videre est apud ROLLINCIUM *Diss. V. de Cap. Aff. Partic. pag. 11.*, P. J. FABRUM *Univers. Sap. Lib. 3. c. 17. p. m. 235*, STRAUSSIIUM *l. c. p. m. 103.*, PETRÆUM *l. c. §. 26. & 30.*: quæve WILLISIANUM illud, de *salino-sulphurâ & Aqua Stygia emulâ Spirituum Animalium dispositione*, Dogma, fufius ab ipsò in *Tract. de Anim. Brut. Part. 2. C. 12.* explicatum, peperisse, doctè suspicatur jam dictus STRAUSSIIUS: juxta eundem, æq; ac laudatum ROLLINCIUM & PETRÆUM, nec non CHRIST. LANGIUM in *Not. ad FABRI l. c.*;) facile conciliabilem, atq; nullò ideò suo meritò multis hodie exosam, plerisq; in casibus rem expedire posse, largiar: *Acrasia* vel (quomodo pariter aliquibus audit) *Discrasia* Spiritus animalis *Infectionem*

C 3

ejusdem

eiusdem substituo : quæ & ipsa nomen suum inter *Morbos Spiritus similes*, sed illos, qui *Substantia* sive *Materia*, quippe ex alienitate materiæ Spiritum constituentis resultantes, dicuntur apud LINDENIUM *Meletem. l. c. §. 60.*, profiteretur.

§. 8. *Infectio* autem (ut verbis iterum LINDENIANIS, atq; iis potiùs, quæ *loc. jam alleg.*, quàm, quæ in *Colleg. casual.*, non ita pridem à ROSINO LENTILIO *Miscell. Med. Pract. P. 3. publicatò, sub resol. Hist. 7. p. 205.*, quodammodò, me iudice, corrupta leguntur, dicenda dicam) est *Tinctura Spiritus*. Qui quidem *tinctus* illiq; mihiq; dicitur, *cum rei se afficienti quoad speciem tantum est assimilatus*. Ea species, si inducta brevi & levi erit, quasi *Fucatio* est: Si altè descendit & diu sedit, quasi *Coloratio* est: quam, præ illâ, hîc acceptare jubet Maniæ deinceps commemoranda pertinacia. Hanc quisquis rectiùs animo comprehendere, atq; distinctam ab illa cognoscere cupit, lucis opinor non parum accipiet, si *Disput. ante cit. de Delir. ex Ventr. §. 12.* videat: quippe ubi notabili similitudine *Tincturæ Mechanicæ*, quâ Lana, vel nuda vel in pannum contexta, imbuitur, ductu ipsiusmet LINDENII, res declaratur. Nec repugnaverim verò magnoperè, si, in certis & plerumq; incurabilibus Maniæ casibus, *Infectioni Perversionem* ipsam (quæ altera species *Morbi*, inter *Spirituales, substantiæ*, nempe illius quàm alienitas materiæ facit, ab eodem *Pathologo l. c.* statuta est) quis surrogare velit. *Perversio* autem (pergo cum LINDENIO) est *alienatio Spiritus*, puta hîc *animalis*. Is verò *alienatus* est, *cum rei se afficienti quoad naturam ipsam est assimilatus*. Quomodo *assimilat sibi Spiritum quodvis Venenum spirituale*. Nempe aptum natum penetrare in recepta-

recepta-

receptacula ejusdem, receptumq; illius sinu, vel in occulto serpere, vel ex aperto invadere: Interim, dum διαλύεται καὶ πνευματίζεται i. e. rarefcit & spiritescit; non tam sese in spiritum animale penitus induens, quam in suam ipsum substantiam transformans Cujusmodi cum duplex ferè existat; aliud & plerumq; foris subiens, aliud intus ortum: indeq; duplex *Perversio*, altera *Contages*, nempè à venenò adventitiò, cum ambiente aëre admisfò, aut cum assumtis, cibò, potu, medicinis acceptò, aut morfu, ictu, affricu ingestò; altera *Pernicies*, nempè ab eòdem vernaculò, sive nasci intra corpus humanum aptò, profecta; ab AUTORE allegato statuatur: posfit, per me, utramq; quis amplecti; atq; in sententiæ suæ confirmationem, parata habere non pauca eorum, quæ *Dissert. Inaug. de Delir., Ano. 1681. Erfurt. edit.*, tradidit JUST. HEINR. MANGOLDT §. 11. & seqq.

§. 9. Cujus vestigia, si quis etiam in determinatione *Subjecti* sequi, atqve, exclusâ *Mente* sive *Animâ Rationali*, *Sensitivam* tantum *Animam* hîc affectam esse, (quod & HELMONTIUS putavit,) affirmare velit: dummodò eâdem, quâ ille, ratione rem exponat; non longè, existimo, à januâ veritatis aberrabit: neq; nostræ etiam sententiæ, juxta quàm, (remotâ pariter *Divinæ illâ aure particulâ*, depravari à corporibus & stultescere nesciâ; nempè diviniore, immateriali inorganico & immortali Spiritu: quippe quem non magis hîc lædi aut mutari crediderim, quàm aërem, quò aqua premitur, in aliis atq; aliis *Machinæ* cujusdam *Hydro aulicæ* vitiis:) *Primum* & *Proximum* *Maniæ Subjectum* materiale Animale Spiritum constitui, me etiam non monente, ex dictis jam

jam innotescit, adeò adverbabitur. Hujus verò illustrandæ gratiâ, etsi ἀπὸς διόνυσου haud fore sciam, siquidem, quæ de Naturâ & Conditione Spiritus Animalis probabilissimè hodie tenentur, ex Physiologicis, hûc adferam: Ingredi tamen hunc campum, brevitatis causâ, nolo. Sed in eam rem consulendos Lectori WILLISIIUM, BOHNIUM, ETTMÛLLERUM, STURMIUM, WEDELIUM, VATERUM aliosq; Recentiorum, locis cuiq; ferè notis, neq; ideò prolixè citandis, commendo. BERGERUM quin etiam addo, in *Disput. ante cit. de Mania*, §. 4. usq; ad 9., meritò videndum: quòcum quippè inprimis sentio, atq; (ut liberè, ipsius exemplò, sed tribus tantum verbis, quod in re arduâ placet, dicã,) *incertâ lucidarum Spiritus vitalis particularum, cum purissimâ aëreâ Cerebri lymphâ, contemperatione, fundatam esse Spiritus animalis hypostasin*, hæctenùs teneo.

§. 10. Cum *Primum & Proximum* Subjectum Spiritum Animalem nuncupo, *Secundarium* aliud & *Remotum* dari, simul indico. Quod ut statim appareat, atq; omnis pariter, quæ de Subjectò quòcunq; hîc tenenda est, Doctrina distinctè tradatur, breviter eam sic complector. Habet Mania primò Subjectum *ut quod* appellatum, aliàs *representativum* dictum: cujus notionem sustinet quivis Æger Maniacus. Talem verò sæpiùs ex suò genere, luridi ferè coloris extenuatosq; Cholericos, quibus Viscera, præsertim Cordis & Hepatis calentq; arentqve, quàm Obesos, Podagricos, (acido plerumq; abundantes) & algentes Phlegmaticos, dare; ex GORDONIO, NICOL. FLORENTINUS, atq; LEONUS item LUNENSIS l. c.: sæpiùs item ex suâ ætate Juvenes, quàm Senes, præsertim vetulas, (quamvis Mulieribus alioqui non minùs

nùs

nus quàm viris, familiare esse hoc malum, experi-
entiâ freti, dicant MARTIANUS l. 6. Aph. 21., & ROLFIN-
CIUS *Disput. V. de Morb. Cap. p. 11.*) præbere, ex C. AU-
RELIANI l. 1. χρονίων c. 5., varii prodiderunt. Est deinde
ut quò, sive *Substantivum*; idemq; *geminum*. Alterum
totale, quod *absolutum* quoq; dicunt: alterum *partiale*,
aliàs *limitatum* appellari solitum. *Totale* afflictâ Cor-
poris affecti machina: *Partiale* iterum duplex; nem-
pe & *Locus* & *Focus* est. *Locus*, partem à Morbis,
quos jam nominavimus, primariis proximè affectam
signans, est *Spiritus*, ceu ante diximus, *animalis*: aut,
si mavis, *unâ cum ipsò*, ipsius tùm officina, tùm fons,
hospitium & sedes, *Cerebrum*. Τάτω γδ φρονῶμεν καὶ νοῶμεν,
καὶ βλέπομεν, καὶ ακρόομεν, καὶ γινώσκομεν τὰ δε αἰχρὰ καὶ καλὰ,
τῶ δὲ αὐτῶ τῆλω καὶ μαινόμεδα καὶ ὠδφρονέομεν. i. e. Hæc
parte enim sapimus & intelligimus, & videmus & audi-
mus, & turpiâ & honestâ cognoscimus. Eâ ipsâ parte &
insanimus & deliramus: dicente & docente HIPPOCRA-
TE *Lib. de morb. sacro*. Idem verò & *Focus* se subindè
præstat, aliàs *Subjectum causale* vocatum. (Ita enim
appellari Pathologis consuevit latebra materiæ mor-
bificæ, scatebra affectionis, nidus afficientis, atq;
adeò sedes ejus super quò fundatur & à quò conti-
netur Affectus.) Quod cum fit, *Idiopathicam* &
Essentialem dicere Maniam moris est: Uti è diverso
Deuteropathicam aut *Sympathicam* vel *Consensualem* vo-
care solent, cum causa Delirii hujus alibi fovetur.
Nempe aut à *Masjâ Sanguineâ*; & tùm per *Consensum*
totius fieri vulgò Mania dicitur: aut à *Ventriculo* &
eidem connexâ *Intestinali fistulâ*, atq; huic adhærente
Mesenterio, nec non *sitis subter Hypochondria Visceribus*;
undè *Hypochondriaca* quædam Mania habetur: aut ab

D

Utero

Utero & Genitalibus aliis utriusq; *Sexus Partibus*; undè *Furor Uterinus & Nymphomania* aliqua audit: aut à *Corde* etiam, illò *Communi Corporis*, ut MAURITIO HOFFMANNO scitè dicitur, *Famulo*: quod semper quidem hîc, & similiter atq; ipsum *Cerebrũ*, affici ROLLFINCIUS *O. & M. cognos. & cur. Man. C. V.*; CASPARUS autem HOFFMANNUS etiam præ illò atq; adeò laborare, ut *omnis Mania reverà sit Imtemperies calida & sicca Cordis, sed non eousque, ut Febris sit, Lib. III. Instit. C. 37. §. 3.* censuit: aut ab aliâ quâdam parte. Variis enim his & aliis *Locis* bullulare id, quod *Spiritum Animalem* inficit, ipsa ulterior *Αιτιολογία* (partem enim hujus jam prælibavi) facile ostendet.

§. II. Ad quàm proinde protinùs accedens, Duo imprimis *Genera Rerum Spiritum Animalem inficientium*, sive ita afficientium, ut quoad speciem quidem tantùm, sed quæ altè descendit & diu sedere potens est, istis assimiletur, (quod *colorari* supra dixi) constituo. Alterum earum, *quæ foris accedunt*; alterum *intus nascentium*: Quæ utræq; validiore operatione *Venenorum* vim præstare possunt; ceu pariter in superioribus indicavi. Unde *Differentia* statim illa *Causalis*, à TAPPIO *l. c. §. 13., p. m. 172.* inculcata, quâ *Mania* alia à *Causis internis*, alia ab *externis* orta, statuitur, resultat.

§. 12. *Foris accedentes & peregrinam Spiritui Animalis speciem, immediatè quasi primùm*, (licet postea etiam *mediatè*, per *Effectus* in aliis, tum contentis tum continentibus, *Partibus* successivè productos, operentur) inducentes *Res*, sunt vel *Assumptæ*, vel *Ingestæ* aut *Admissæ*. Ex *assumptis* potissimùm hîc accusanda veniunt, tum *Vegetabilia* quædam, tum *Animalis Generis*

neris

neris aliqua; inter Venena alioqui computari solita, Nempe ex illis *Solanum* imprimis, ab hōc ipsō, quem præstat, effectu *Maniacum* sive *Furiosum*, Græcisq; jam pridē *Στροχυδὸν μανικὸν* dictum: quā *Radicem* pariter suam, (de quā vide ETTMÜLLERUM *in Colleg. Practic. p. 963.* & quem citat, BARTHOLETUM *de Respiratione l. 5. c. 5. p. 105.*; ut & J. R. CAMERARIUM, *Sylog. Memorab. Medicin. Cent. III. Part. 53.*) & quā *Baccas*: (De quibus, præter jam dictum CAMERARIUM *l. c. partic. 54.*, vid. JOH. JAC. WEPFFERUM *Tr. de Cicut. Aquat. p. 227. & seqq.*, & STRAUSSIIUM *l. c. p. m. 106.*, hujusq; operâ auctum, ad quem ipse Lectorem remittit, SCHENCKIUM *Observat. L. VII. p. 883.*, nec non *Eph. Germ. Cur. Observ. 118. Ann. X. Dec. II.*:) Sicuti singulari *Tractatu* ideò *Strychnomania* inscriptō, in quō alioquin omnia, quæ de hâc Plantâ recensenda forent, præclare, judiciō laudati WEPFFERI, relata sunt, docuit JOH. MATH. FABER *Physic. Heilbronnensis*. Deinde *Hyoscyamus*, i. e. *Faba suilla* sive, ut corruptè Officinis passim audit, *Jusquiamus*: Præsertim, juxta GALENUM, *Niger* à semine dictus, subpurpurei floris; & juxta DIOSCORIDEM *l. 4. de Mat. Medic. C. m. 59*, alter quoq; melini floris *seminisque subflavi*. Ex eâdem procul dubio causâ, eidem *μανιώδης* pronunciatus: aliàs autem Grajis *εμμανής*, & *Διθυραμβιον*, ZOROASTRI *το Δώνιον*, (siquidem *το Φωνία* etiam *Delirium furiosum* significat) aliquibus *πυθώνιον*, nonnullis ipsa *Mania*; atq; aliàs, apud Latinos potius, (*trahit enim*, teste SCRIBONIO LARGO *c. 49. Composit. 187.*, inde hoc nomen *Herba*, quod *bibentes ipsam*) cum quâdam verborum altercatione, mente *abalienentur*) quàm (quòd PLINIUS *l. 25. c. 4.* vult) apud Arabes, *Altercum* vel *Altercangenum*; Germanis

verò Toll-Kraut / & quibusdam quoq; , juxta JAN. CORNARIUM *Enblem. 59. ad Lib. 4. Dioscor. p. m. 333.*, Teuf-fels-Augen vocatus. Quà Radices rursus; de quibus ante alios iterum WEPFERUS *l. c. p. 230. & seqq* videri meretur: quæve Semen; uti non uno exemplo, apud BARTHOLETTUM & ETTMÜLLERUM *loc. cit.*, ut & apud HELMONTIUM *Tract. de Jure Duumviratus § 22.* alibiq; legendô, constitit: factumq; *ex Semine Oleum*; quippe quod ipsum, Auribus infusum, Mentem tentare PLINIUS *l. c.* scribit: Imò & quæ Folia; si plura, quàm tria aut quatuor, (uti ad Febrem depellendam antiqui faciebant, additô vinô, juxta DIOSCORIDEM & PLINIUM *loc. cit.*) assumantur: in hanc rem efficax compertus. Ulteriùs *Cicuta*, præsertim *aquatica*; peculiari etiam & eleganti *Tractatu* iteratô jam allegatô, à JOH. JACOB. WEPFERO descripta: eôq; potissimum nomine, quod τῆς διαβοίας ὀφθαλμοῦν faciat, *p. 37.* notata. Quippe quâ Monachos ita dementatos, ut Anseres se esse putantes in aquam se præcipites dederint, KIRCHERUS *in Scrutinio Pestis* retulit. *Napellus* item, inter *Aconita* lethifera & *Lycodona* (vide ZORNIUM *Herbar. Pancoviani p. 271.* & quos ibidem citat,) à Botanicis relatus: Cujus nimirum Folia comesta lethalem generoso cuidam Viro Maniam intulisse, ex Illustri quâdam Dominâ didicit TH. WILLIS., *de Anim. Brut. P. 2. c. 12. p. m. 289.* *Stramonium* insuper ejusq; species *Datura*: juxta *Observ. G. F. FRANCI de Franckenau, E. G. C. Dec. III. Ann. III. 170. p. 302.* Nec non *Lolium*, *Mandragora* aliaque hujus generis *Narcotica*, una cum ipsô *Opiô*. Quippe, quæ non tantùm homines in Furorem agunt, adeò
ut

„ut Dæmoniaci facti videantur; sed & aliis ex Causis
 „ortam Maniam, teste H. LMONTIO *de Lithiasi & Libro*
 „*Retenta*, augent plerumq̄. Veluti id evidenter asser-
 tum legimus, in *Dissert. Inaug. de Opiator. Mechan. O-*
perand Rat. Ao. superiore Hale edit. §. 8 : Ad quàm com-
 modè contuleris J. H. MANGOLDT *Disp. cit.* §. 20. Ex
Animali autem Regnò, *Sanguis*, potissimùm calidus,
 non ferociorum tantùm, sed & aliorum *Brutorum*:
 (Non sine causâ ideò, & in *Mosaicâ* olim *Lege*, & in
Novò iterum *Testamētō*, *Actor. 15. vers. 20. & 29.*, prohi-
 bitus,) speciatim *Felis*; de quò Historiam ex WEIN-
 RICHIO §. 5. dedimus: Ipsiusq̄; *Hominis*, & singulatim
Mulierum ille *menstruus*; maximèqve, juxta PETRÆ-
 UM *l. c.* §. 16., *primus*: In *Philtris* i. e. amatoriis pocu-
 lis, aut aliâ ratione, cum cibò & potu (quemadmo-
 dum Historiæ BORELLI *Cent. 1. Observ. 65*, STALPARTI
 van der WIEL *Observat. 19. Part. 1. Cent. poster. Observ.*
rarior., aliorumq̄; ostendunt,) haustus vel acceptus.
 Ut & *Semen* lascivientium venereòq̄; œstrò percito-
 rum Animantium: quod *Philtris* itidem & Aphro-
 disiacis stimulis misceri compertum est. *Cerebrum*
Æluri: De quò SALMUTH *Cent. 3. Observat. ult.* & ex eò
 ETTMÜLLERUS *Colleg. Practic. l. c.*, pariterq̄; PETRÆUS
 & MANGOLDUS *loc. alleg.*, habent. *Urina Murium*
majorum sive *Glirium*, communiter (non satis rectè)
 dictorum: Quam cum Ore apertò ebrius quidam
 Miles dormiens excepisset, alterò die Manianus fa-
 ctus misere periit, per *Obs. 12.* C. F. PAULLINI *p. 11.*
Append. ad Ann. V Dec. II. Eph. Germ. Cur. Nec non *Carnes*
fævientium & rabidorum, aut ab aliis rabidis demor-
 forum, *animalium* comestæ: similiterq̄; Cibi ac Po-
 tus

tus alii, ab hominibus aut brutis in rabiem actis, vel de illâ, propter morsum quem sustinuerunt, suspectis, degustati: de quibus vide SENNERTUM *institut. l. 2. P. 3. Sect. 2. c. 4. p. 725.* Possis quin etiam *Salivam* hisce adungere, tetrâ Maniacorum ac Rabiosorum, etiam Brutorum, effluviis, per Oscula, aut alia quâvis (sæpè, uti in Casibus Mulierum, vestes à Cane rabido demorsas resarciunt, & Ore futuris filisq; quibus sarciebant, improvidè admotò, penetrabile seminium asciscientium, à WILH. FABR. HILDANO *Cent. I. Obs. 86.* & HILDESHEIM. *in Spicilegio p. 83.* relatis, admirabili) ratione, inquinatam & deglutitam. Quæ eadem familiam ducit inter vehicula Venenorum, *delira* MANGOLDO dictorum; perq; alias, quàm Oris, vias, interveniente morsu, vel ictu, (e. g. *Tarantularum*,) vel affricu aut contractu quòvis Animalium, (in quibus solis nimirum, ex mentè modò citati *Scriptoris l. c. §. 15.* proveniunt) ipsorumq; Hominum, sive vehementer iratorum, sive rabie percitorum, aut aliâ Maniâ correptorum, (quemadmodum Torgaviæ factum esse, ut Mulier Maniaca licetorem propè axillas morderet, qui postero die, similiter ac illa, furere incepit, ETTMÜLLERUS *de morsu Vipera* tradidit,) sanguinis corporisq; penetralia subeuntium: & alteram *Externarum Rerum* classem, quàm *Ingestis* vel *admissis* adsignavi, constituentium.

§. 13. Inter *intus nascentes* Res, à quibus Tinctura Spiritui Animalis inconveniens & altiùs penetrans accedit, primum locum sibi poscit *Spiritus vitalis*. Quatenùs nimirum illius sive instaurationi sive aëtuatiõni, per Naturæ institutum, dicatus, Præternaturalem quandam Constitutionem, quâ Substantiam

am

am præcipuè, hinc & qualitates, quave quantitatem & motum, partim ex *Sanguinis*, (cujus soboles & inquilinus, imò pars & flos est) sinu tractam, partim culpâ *Cerebri*, (in cuius glandulosâ potissimùm, quàm *corticofam* communiter vocant, substantiâ scaturiens purissima lymphâ temperando eidem aliàs inservit) contractam habet: Atq; adeò, naturali puritate, temperie & perfectione destitutus, in conjugium ipsius, *Cerebri medullam* incolentis, venit; eumque inquinat & maniaco tumultui aptat. Quas proinde *Partes* (*Principum* hætenus nomine, *istam* inter contentas, *hanc* inter continentes, appellari solitas,) protinùs hîc submittere; inprimis autem τὸ Αἷμα τὸ ἐν αἰνθρωπῶσι, l. 1. de morb. s. 28. ab HIPPOCRATE commemoratum, (quippe præ aliis omnibus partibus, eòdem iudice lib. de flatibus s. 20. v. 3., ad prudentiam conferens: unde, ut iterum ibidem vers. s. ait, ἐξαλλάσσοντος αὐτῆς, μεταπλάσει καὶ τὸ φρόνημα.) h. l. adducere; imò verò *Vitia eorundem* & *Morbos*, (veluti Parentes constitutionis modò dictæ præternaturalis, quæ in Spiritum vitalem cadit,) *Internis Maniæ Causis*, (quarum nulla non per se *Morbos* est, juxta LINDENIUM *Meletemat. L. III. §. 89.*) iisq; propiùs *Proximam*, quàm communiter dicunt, & *Immediatam* contingentibus, statim accensere oportet. In his verò determinandis dum magnò sententiarum divortiò adhuc occupantur Pathologi, liceat mihi in eorum jam castra transire, qui non unam quidem & eandem semper, nec ratò tamen calidiorē, ex defectu subtilioris benigniorisve lymphæ, *ficciorem Cerebri Intemperiem*; nec unum ejusdem in *Conformatione*, inprimis *Pororum*, quos permeare Spiritum Sangninemque oportet,

tet,

tet, nec rarò *nativum* vel *primigenium*, (qualis & dicta Intemperies sæpe est; utut & *ascititium* quoque aliquando, nempe à contusionibus, vulneribus, plagis, compressionibus atque aliis Capiti, etiam ab ambiente Aëre, intentatis allatisque injuriis, ortum utrumque malum sit;) *Vitium*: *Sanguinis* verò hîc delinquentem *Diatthesin*, in diversis Maniacis, pariter *diversam* agnoscunt. Liceat adeoq; eorum quidem in primis favere partibus, qui, cum STRAUSSIO *l. c. §. 6. p. 192.*, BERGERO *Disput. cit. §. 11.*, G. W. WEDELIO *in Aphorism. Aphorismor. Aph. 1. ad Aph. 40. Lib. V., & Aphor. 2. ad Aph. 21. LVI.*, ut plurimum eam in *Massa Sanguinea*, hîc peccante, *Particularum* constituentium *àucter* adesse statuunt, quæ *Calidiorum & sicciorum* (alii *Oleosas*, alii *Sulphureas*, alii *Sulphureo-salinas*, aut cum WILLISIO *Nitro-sulphureas*, appellare malunt; WEDELIUS simpliciter *sanguinem*, strictò vocis usu, *loco priori §. 2.* vocat) *abundantiam, exaltationem & efferationem*; *Serosarum* autem, sive *lymphaticarum & blandè roscidarum, defectum & depressionem* infert: quamve *Bilis* nomine, (quod nec recentioribus adeò displicere, testatur denuò WEDELIUS, quando *loco posteriori §. 5. & 6. Sanguinis biliosi, deliriorum auctoris*; & *biliosi* in Maniâ, præ acidò *Melancholiæ Parente, dominantis, meminit*: indeque *Aphorism. 3. Maniacos inversos Melancholicos & Melancholicos inversos Maniacos*, cum BERGERO *l. a. §. 19.*, vocat:) non obscure expressisse Antiquitatem, non temerè tenens, BELLINUMQUE, ex *Tr. de Morb. Capit. de Mania*, in partes vocans, toties dictus BERGERUS *l. c. §. 12.*, *Causam* simul suæ sententiæ non malè exponit, quando: *Bilis namq;, scribit, materiam sulphureo-salinas sanguinis particulas præbere, & analysis ejus docet, & aliàs abundè evidum est.*

est. His autem errore externò & fecernentium hinc viscerum, hepatis præsertim ac lienis, vitio, plus justo collectis in sanguine, & varie exaltatis, absumtoq; frenò harum, lymphâ, sulphuream calidam sanguinis diathesin exsurgere, quam biliosam & ex incoctâ lymphâ, adustam, aut ex confermentatis sylvestribus salibus atrabiliariam, cum antiquitate vocare possis, quid impedit? Liceat verò (non obstantibus illis, quæ CARDILUCIUS l. a. illius sententiæ opposuit) & PLATERO, Occultæ Malignitatis & Veneno cognatæ Dispositionis aliquid conciscere hîc Sanguinem Tom. I. c. 3. existimanti, pollicem aliquem, cum ROLLFINCIO de Affect. Capit. C. 5. p. 8. & GODOF. MOCBIO Institut. p. 202., hisque facile accessuro MANGOLDO, Disfert. cit., premere. Liceat quin etiam TH. SYDENHAMII, aliàs exaltatam nimis & vividam Sanguinis *νερόν*, in communi potissimùm, quam vocat, Maniâ; aliàs debilitatem & vapiditatem (quo nomine Vappæ similem conditionem, adeòque spirituosæ substantiæ pauperiem & spiritualiscentiæ defectum intelligo) ejusdem, à nimiâ & diutinâ fermentatione, in aliâ & illâ, quæ febres ferè intermittentes diuturniores, ipsius observatione, excipit, Furoris specie, obtinere putantis, (juxta ea, quæ in Append. Ann. X Dec II. Ephem. Germ. Curios. p. 190. è scriptis illius exhibentur,) sententiam amplecti: Nec non cum JOH. JAC. WALDSCHMIDT, Diss. Med. de Maniâ Marburg. Anno 1680. Edit. p. 20. & STEPH. BLANCARD. Prax. Part. I. l. 15. p. m. Edit. Germ. aliisq; Recentiorum, Sanguinem aliquando fixiorem, (unde Spiritum Animalem solitò crassiore, atq; impressi motus tenaciorem faciunt,) sed enormiter fermentantem, sive *aredine & intestinò vehementi calidò motu agitatum*, (uti Disput. cit. de Mechan. Opiat. operand. rat. §. 18. dicitur,) simul verò, (uti ibidem indicatur; dum Opiatorum

E

torum

torum operandi ratio, Sanguinis, à vaporabili ipsorum
 sulphure nimium inflati, rarefacti, turgescens, & va-
 sa sua arteriosa, quibus cerebro adducitur, supra mo-
 dum distendentis, hinc Systolen horum convenien-
 tem sufflaminantis, atq; debiliorem tardioresq; sui
 per caput & cerebrum circuitum facientis, stagnati-
 onem quandam & impeditiorem per venas reditum
 involvere ostenditur; atq; latius in *Disput. de Mentis*
ex circulatione Sanguinis impedita, Morbis nuper etiam sub
Præs. Hoffmannianò Hale habita, sed ad manus meas
 non dum delatâ, deduci perhibetur:) in motu locali,
 quem *κυκλοφορῆαν* & circulationem communiter vo-
 camus, impeditum; aut, cum GODOFR. QUEITSCHIO
c. 13. P. 1. der neuen vollständigen Arznei-Kunst/ eundem
à succo Bilis cysticæ, in conceptaculo suo per nimium
ardorem atrescentis, valde alcalico, inquinatum, hinc
justo calidiorum simul & atrum (qualem, venæ secti-
one emissum, LINDANO quoque visum, ETTMÜLLERUS
l. c. Colleg. Pract. p. 963. refert,) redditum, lateribusque
vasorum, cerebri meninges perreptantium, picis
instar adhærentem, nec circulationi tamen suæ, per
mediam istorum cavitatem, obstantem; (ita enim
accipio & interpretor, quæ Germanicâ linguâ §. 3.
& 5. sic scripsit Autor ille: Die Ursache dieser Krank-
heit ist ein schwarzes hitziges Geblütze / welches von ei-
ner schwarzen hitzigen Galle / so in ihren Säckigen vor-
großer Hitze erschwarzet / zu erst entstehet: Wenn die-
ses Geblütze in des Gehirnes Häute Adern häufig drin-
get / dieselbe außdehnet / an die latera der Adern / sich
dicke als Pech ansetzet / daß gleichwohl mitten durch die
Circulatio kan vollbracht werden / so wird daraus Ma-
nia:) concipere & supponere.

§. 13. Quibus omnibus verò Sanguinis, Cerebri-
 que

que pariter ante dictis, Morbis, quomodo à crudita-
 tibus primarum, quas dicunt, viarum, atq; fermenti-
 tis præternaturalibus, intra solidas varias Partes, præ-
 fertim in Hypochondriis positas, genitalesve utrius-
 que sexus, fabricatis & contentis, variâq; occasione
 commotis, eorumq; proventui faventibus *Causis an-
 tecedentibus* aliis internis externisve, nasci contin-
 gat? ordine jam & distinctè exponere, nec vacat,
 nec lubet. Neq; tamen *Remotiorum*, quæ appellan-
 tur vulgo, *mediatarum Causarum*, penitus obli-
 sci licet. Quarum adeoq; præcipuarum Catalogum
 aliquem, sed talem, qui, citra adjectam causandi ra-
 tionem, summa tantum *quadruplicium*, communiter di-
 ctarum, *Rerum Capita* complectatur, statim subjicio.
 Atq; ex NATURALIBUS quidè illis, *Temperamentum* præ-
 cipue *Cholericum*, aut *Cholerico-Sanguineum*, vel (BER-
 GERI, cum antiquis hîc iterum conspirantis, judiciô
l. c. §. 13.) ex hîc atq; *Melancholicô* mixtum, quod *atra-
 biliarium* vocant; *Habitu* corporis minus plenô &
 hispidô, flavoq; & subnigrô cutis colore, ut & ira-
 cundiâ facili & magnâ, atq; similibus indiciis se ma-
 nifestans: *Ætatem* juvenilem fervidam, & mediam
 vegetam: *Sexum* virilem: (De quibus ex Subjecti
 quoq; repræsentativi, jam supra traditis, conditioni-
 bus quibusdam, colligere licet:) *Connatam* sive *heredi-
 tariam*, ab alterutrô Parente, pariter Maniacô aut in-
 signiter tamen arroganti vel iracundô, tractam, & in
 feros quandoq;, (nec semper tamen) nepotes tra-
 ductam, *Dispositionem*; (quàm ex communi observa-
 tione inprimis notavit, ejusq; rationem ostendere sa-
 tegit, TH. WILLIS *l. c. p. m. 289.*) In Temperamentô tum
 totius, tum Cerebri, modò dictô, & nativâ hujus, quâ
 Corticis potissimum poros, laxitate, aut malâ aliâ

conformatione, probabiliter radicatum: Ex NON NATURALIBUS, non *Astrorum* adeò, in horâ conceptionis & nativitatis, singularem, quàm ROLLFINCIUS *Dissert. V. de Affect. Cap. p. 12. atq; Ord. & Meth. cog. & cur. Man. c. 11.*, MOEBIUSQ; in *Institut. p. 253.*, referunt, positum; aut Saturni cum Mercurio ac Lunâ infaustam, in genesi, Conjunctionem, ab AUGUST. EZLERO, eò nomine, quod Maniacos & Dæmoniacos faciat, in *Isagoge Physico-Magico-Medicâ*, sub Joviali *Betulâ*, accusatam: quàm *Tempus & Aërem*, tum *Vernum*, juxta *Aphor. Hipp. 20. Sect. III.*, exagitandis latentibus fermentis, inprimis circa medium Veris cum fabæ florent, (ut PETRÆUS ait *l.c. §. 16.*) admodum idoneum; tum *Æstivum*, præcipue circa Solstitium & calidissimis, *ἡ τὸ ἄσπρον*, (ut HIPPOCRATES *VII. Epidemior. Text. 7.* loquitur, i. e., interprete LINDENIO *Select. Exercit. XI., §. 169. & 170.*, sub *Cane* five *Syrio*,) diebus, quibus canes etiam in rabilem agi constat; serum Sanguinis benignum absumentem: quin *Autumnalem* etiam, morbos subinde æstivos procatartice detegentem, pariter *Aphor. HIPPOCRATIS 22. Sect. III.* notatum; & *Hybernum*, impeditâ, per frigus, transpiratione, fuligines calidas, ficas, acres aliterq; noxias accumulantiem: Deinde cum ARETÆO *παλυφαγίην, ἢ πλεθρομένην ἀμετρον, καὶ μέθην*, i. e. *Cibi potusq; probi immoderatam* aut *liberaliorem saltum adsumptionem*, (cujus occasione Virum literatam, Academia huic olim notissimum, varias Maniæ recidivas passum meminit EXCELL. DN. PRÆSES) & *Ebrietatem*: Maximè verò hanc, ceu voluntariam, quæ verissimè, (ut DREXELIUS in *Josepho c. 14. p. m. 216.* confirmat,) SENECAE dicitur, *Insaniam*; & *Vinò* potissimum, illò Vitali venenò, (cujusmodi inprimis, etiam

citra

citra excessum, est fulmine tactum, cum ad primam consistentiam, dicente PETRÆO l. c. §. 16. p. m. 46., rediit; quôve adeò Maniacos factos esse constitit,) etiam Hippocraticô aliôq; artificiali, nec non vini variô Spiritu aut similibus, quos Aquas Vitæ vel Elixiria vocant, Liquoribus, sæpius inductam: (Unde inter alias Maniæ, sub *Differentiis Causalibus*, exstantes species, quædam iterum *Oenomania*, juxta LINDENIUM *Meletem*. L. 3. §. 107. appellatur:) Salis item & Aromaticum calidiorum in victu, ut & aromaticarum multarum Confectionum, (quas inter speciatim *Anacardina* malè audit CASP. HOFFMANNO *de Med. Offic.*: l. 2. c. 62. *sect.* 2., adeò, ut Synonymum illius, quô aliàs *Confectio Sapientum*, ex eô, quod memoriam juvet, nuncupata est, cum *Confectione Stultorum*, ideò, quod quosdam memoriam sibi parare allaborantes, Maniacos reddiderit, commutatum velit,) inter Veneris etiam irritamenta, abusum: Nec non improvidum, tum *philtorum*, (quorum jam ante meminimus) ab incautâ aut malignâ veneficâ, sæpeq; meretriciâ manu, diversimodè paratorum & propinatorum, tum *toxicorum* quorundam, (quæ pariter supra attigimus) tum aliâ ratione *insalubrium* aut aliàs vix vescorum *Ciborum*, in magnâ annonæ caritate, ceu WILLIS l. c. notat, urgente, inprimis pauperes, necessitate, ingestorum, usum: (unde *Philtromaniam* iterum, & imitatione supra auditæ *Strychnomania*, varias alias, ab ejusmodi Causis cognomnatas, Maniæ species facere licet:) amplius *Lucubrationes*, præsertim inter diurna in victu errata, (uti Juvenis ille studiosus, apud HOFFERUM *Hercul. Medic.* l. I. *de Affect.* Capit. c. 7. p. m. 59., fecit) continuatas; aliasq; dulcis Lymphæ depræda-

trices, Bilis autem auatrices *αἰγρωτικές*: *Hæmorrhoidum* quin etiam (ex quibus obortam *insaniam* ZACUTUS LUSITANUS notavit, *L. 1. Prax. admir. Obs. 51.*, & ex eò ETTMÜLLERUS *l. c.*) similiumq; Sanguinis *Evacuationum*, maximè *Menstrui fluxus* in Sexu lequiore, extra graviditatis statum; æquè & *Lochiorum* in Puerperis (quas ex hâc causâ, nempe ad superiora Capitis conversio lochiorum sanguine, in Maniam prolapsuras, signò *Sanguinis, in mammis collecti*, cognoscere, *aphorismo 40. Sect. V.*, variè aliàs à variis, indiciò ROLLFINCII *p. 13. Dissert. V. D. C. A., & C. XII. Disput. de Mania*, explicatô, docuit HIPPOCRATES:) *suppressionem*, nec non *Liquoris quasi-seminalis*, in ejusdem viri potentis Sexus glandulis genitalibus, præsertim vaginalibus, liberaliter sæpè, sub otiosâ potissimùm vitâ, scaturientis, atq; olim pro ipsò Mulierum Semine verò (quod Ovula Ovariorum, olim Testes muliebres putatorum, esse hodiè constat) habiti, *longiorem* intra receptacula sua *moram*; unde *Furori uterino*, in superioribus dicto (cujus *Exempla* apud LEONUM LUNENSEM *l. c. p. m. 184.*, PLATERUM in *Observ. ad Lib. I. Prax. c. 3.*, GREGOR. HORSTIUM *Tom. 2. Oper. L. 2. Observ. 68.*, aliosq; occurrunt) inter conversationes potissimùm cum viris gratis frequentes, fores ferè panduntur: perinde ut *Seminis* in virili sexu, eâ, quæ Veneri apta est, ætate, *accumulationem*; atq; *aliorum* pariter *excernendorum retentionem*: quæ aliquando intempestivæ *Varicum* curationi, (unde immanissimum olim evasisse MARIUM ferunt,) *Ulcerumq; antiquorum* aut *Fonticulorum* consolidationi, (à quâ obortam Maniam FORESTUS *L. X. Observat. 24.* & AMAT. LUSITANUS *Cent. II. Cur. 67.*, commemorant) debetur: nec minus *Retinendorum* variorum *immoderatam profusionem*; E. g. **nimi-**

nimiam *Seminis*, sub canicularibus potissimum diebus *ejaculationem*: (quam, nescio, an BLANCARDUS *Pract. p. 112.*, durch das Beyschlafen designet?) Inprimis verò vehementiores omnes, non tam *Corporis* (etsi & hujus incessabili, in dirigendis & explodendis torinentis bellicis, labore potius, quàm fonitu gravi atq; aëris vehementi vibratione, Maniam contraxisse MANNUM quendam, de quo FORESTUS *Observ. 20. l. 10.* habet, velint ROLLFINCIUS *c. XI. Ord. & Meth. cognosc. & cur. Man. & TAPPIUS l. c. §. 9.*) quàm *Animi Motus*, sive *Affectus* vulgo dictos; qui etiam immediatè magis, dum Spiritus animalis motus extraordinarios ipsimet involvunt, ad Furoris natales subinde conferre possunt: Nempe *Iram* ante omnes, illam Maniæ genuinam sororem, adeoq; cum excandescit, facile in hanc erumpere aptam, teste GALENO *6. Aphorism. 23.*, & (quàm majorem in Maniacis nullam causam esse, non malè putat J. HELFRIC. JUNGKEN. *Medic. praf. sec. accommod. Part. II. Sect. 2. c. 1. art. 14. p. m. 783.*) adjunctam ei *Pertinaciam*: proximè *Arrogantiam*, (quàm in omni Maniâ egregiam se reperisse HELMONTIUS *Lib. Demens Idea Text. 27.* asserit,) *Fastum*, *Superbiam*, *Ambitionem*, & erga eos, qui huic obstant, implacabile *Odium* ac *vindictæ Cupiditatem*: hinc *Sollicitudinem Curasve* continuas; somnum, Spiritibus recreandis alioqui dicatum, facile excutientes: porro *Metum* & *Mærorem*, hujusq; non rarò Parentem, sive *tacitum*, sive *minùs dissimulatum*, ut plurimum *infelicem Amorem*: (Unde inter ceteras Maniæ Species computatam habemus *Eromaniam* vel *Erotomaniam*, aut *Passionem Eroticam*: cujus mirabilem Etymologiam NICOLAUS FLORENTINUS *l. c. c. 9. de Yliscbi*, Arabibus,

bus,

bus, ut ait, dictô, sive *Hereos*; Exempla verò VALERIOLA *Observ. VII. L. 2.* & ex hâc SENNERTUS *Institut. L. 2. p. m. 322.* aliique, nec non EPHEMER. GERM. CUR. *Observ. 126. Ann. 10. Dec. 2.* afferunt:) aut *Concupiscentiam σουγσιὰς*, in non conjugatis, *ingentem*: *Terrorem* quin etiam à *Spectris*, *Horrorem* atq; *Abominationem* certarum rerum singularem: (quomodo horrendô corrupti Lienis, sub conditurâ Illustrissimi cujusdam cadaveris exceptô, Odore, accedente quidem largiore vini potu, in Maniam deductum fuisse *Chirurgum Gynzburgensem* *Observ. 170. A. 8. Dec. 2.* EPHEMERIDES GERM. CUR. commemorant:) EX PRÆTERNATURALIBUS, Febres prægressas acutas & ardentes, Pleuritides, Variolas; Febres itidem intermittentes, præsertim Autumnales Quartanas; Epilepsias diuturnas, Phrenitides, Melancholias tum alias tum Hypochondriacas, Tubercula, (E. g. in Collô; quale, suâ sponte iterum evanesens, Maniam post se traxisse, BRASSAVOLIUS *Comm. ad Aph. 65. Sect. V.*, affirmat) Vulnera Capitis, (jam supra §. 13. p. 31. adducta) Obstructiones Mesenterii, Lienis & Hepatis; Menocryphiam & Metracrasiam, aliorumque Viscerum Intemperies diversas; Ulcera dolorosa & Abscessus, Doloresve ingentes & continui quivis, tum aliarum sensibilibum Partium, tum in Mulieribus figillatim, (ex Sanguine, juxta *Aph. supra cit. 40. Sect. V.*, ad ipsas collectô, aut Lactè coagulatô) Mammarum; Morsus tum Bestiarum venenatarum, inprimis Viperæ, Cerastris, Dryini venenatissimi serpentis, tum Canum aliorumq; Animalium rabidorum, (neq; enim soli Canes, quod GALENUS *de loc. affect. c. 15.* voluit, Rabie affliguntur, sed & Lupis eadem & Equis, Camelisq; & Mulis, Bovibus & Vulpi-

bus,

bus, Suibus & Felibus atq; aliis fortè Brutis eadem evenit, testibus ARISTOTELE 8. *Histor. Animal. c. 22.*, SENNERTO *Instit. Med. L. II. Part. 3. Sect. 2. c. 4. p. m. 425.*, & quem is citat, JOH. BAUHINO *pecul. de Lup. rabid. libellò.*, TH. BARTROLINO *Cent. III. Epist. p. 199.*, *Cent. II. Histor. 89. & Cent. V. Hist. 52.*, ETTMULLERO *Colleg. Pract. p. 969.*) nec non ipsius Hominis, ex simili causâ Maniam, (quæ ideò *Rabies* communiter dicta est) patientis aut aliàs (uti antehac §. 12. p. 30. indicatum est) furentis: Vermes quin etiam & Insecta; (A quibus intra intimos Viscerum quorundam recessus absconditis, sæpiùs fortasè quam creditur, Furorem Hominibus, æque ut Rabiem Brutis, evenire ut credam, persvadent *Observationes EXCELL. DN. PRÆSIDIS, de Lupò rabiosò in viciniâ hâc interfectò & post mortem apertò; deque Cane in Rabiem proclivi, inter subjecta Anatomicâ olim ipsi oblatò: In quorum quippe Renibus Vermes ingentes comparuisse meminit, atque in Cane quidem dictò lumbriciformem aliquem, sed ex flavo nigrescentem atque anguis instar variegatum, minimi digiti crassitie, longitudine ferè ulnæ, qui Renem dextrum penè totum, ad extima usque & omni pinguedine destituta involucra, absumserat, se vidisse, eumque in liquore Balsamico aliquandiu asservasè, asserit:)* Quippe quibus aliàs Cerebri, aliàs Sanguinis integritas diversimode labefactatur, & proventus ante dictarum Propinquiorum Causarum juvatur: testantibus Historiis, Observationibus & Assertionibus variis, apud FORESTUM L. X. *Observ. 27.*, GU. FABR. HILDANUM L. VI. *Observ. 82.*, H. ab HEER. *Observ. 3. § 14.*, WELSCHIUM in *Observ. Rumler. Observ. 51.*, RODERIC. à CASTRO, *Lib. 4. de Morb. Mulier. c. 26.*, BONETTUM in *Med.*

F

Sept,

Sept. p. 205., SYDENHAMIIUM *Observ. de Morb. acut. p. 102. & Method. c. 22. Febr. p. m. 90. & 91.*, & in EPHEM. GERM. CURIOS. *Observ. 37. Ann. 4. & 5. Dec. 1. p. 35., Observ. 93. Ann. 6. & 7. p. 132., & Observ. 150. Ann. 2. Decad. 2. p. 336.*: EX SUPERNATURALIBUS denique, Cacodæmonis *Satana* artes & operas; interveniente sæpè, etiam per Philtra *sagarum* & *veneficarum*, incantatione ac *fascinô*, *Supremi Numinis* nutu & indultu, uti olim in Saule Rege *1. Reg. 17.*, (ad quem locum vide egregiè commentantem JACOB. TAPPIUM *l. c. §. 15. ad 19.*) ita dubio procul hodièque aliquando, (nec plerumq; tamen, quod puto, nec semper; quod J. H. CARDILUCIUS, ex eò, quod neminem hætenùs in inveniendâ Maniæ & Melancholiæ Causâ sibi ipsi, multò minus aliis, satisfacere potuisse, nec Frigoris illam, de quâ mox dicemus, tolerantiam singularem, à naturali causâ in Maniacis proficisci posse credat, persvadere satagit) Physicis ante dictis Causis (quibus aliàs PARACELSIUS Phantasmata sua, quæ illi Spiritus sunt, nec cœlestes nec infernales, in Naturâ oberrantes, & propè Homines more canum libenter versantes; aliique, omnes morbos cum KOZACKIO *Tr. de hamorrh. Dæmoniacos* facientes, Dæmones quosdam accensent;) sese ingerentes, atque eâ, quam WILLISIUS *de Morb. Convuls. c. 7. & ROSIN. LENTILIUS Ephemerid. Germ. Curios. Dec. 2. Ai. 2. Obs. 151. p. 334.* docet, ratione immiscentes: (Unde jam pridem *Dæmoniaca* quædam *Mania*; cuius Species sæpè, si non semper, *Mantomaniam* & *Glossomaniam*, supra §. 5. commemoratas, haberi posse, facile asserenti concesserim; meritò statuta est) nominare sustineo. Fusiùs pleniùsque de his & similibus instrui volentem, ad SENNERTUM *Med. Pract. L. 1. Part. 2. c. 15.*, ROLLFINCIUM,

CIUM,

CIUM, MOEBIUM, TAPPIUM, WILLISIUM, QUEITSCHIUM, ETTMULLERUM, BERGERUM, *loc. cit.* videndos, remittens.

§. 15. Superest, postquam ea nunc expedita sunt, unde *quis* Morbus Mania, *quibusve*, & *quibus ex Causis*, infestus sit? intelligi potest; ut adjectis ulterius *Attributis & Affectionibus, Adjunctisq; & Connexis*, nec non *Consequentibus & Effectis*, deniq; tum *Affinibus* tum *Oppositis* ejus, *qualis idem & quantus* sit? ostendam. Sed abrumpenda est hâc hypothesium tela, ut quicquid pagellarum Specimini huic Academico destinatarum restat, Doctrinæ magis Medicæ impendatur. Quare, contractis in pauca pluribus hîc dicendis, ex *Adjunctis* sive *Connexis* hujus Mali, ea tantum, quæ imprimis inter cetera eminent; nempe tum *Robur* illud stupendum & immensum omnemq; pene lassitudinem excludens, quò non soli quidem Maniaci, (nam & Epilepticis tale quid accidit, indice & interprete Causarum hujus Phænomeni, non indocto, ROSINO LENTILIO, *Ephemerid. Germ. Observ. jam cit. 105. Ai. 2. Dec. 2. p. 236.*; & in Phreneticis pariter quibusdam, ut Exemplo fidem facit PANAROLUS, *Pentecost. 4. Observ. 49.*, & ex eò ETTMÜLLERUS *Colleg. Pract. p. 269.*) sed plerumq; omnes pollent: tum *δυσαισθησίαν*, imò *ἀναίσθησίαν* ferè illam admirabilem, quam quâ tactum potissimum (nec solum tamen; nam & reliquos sensus, inprimis Gustum & Olfactum, in Maniacis lædi, præter alia argumenta, ex eò colligere licet, quod Furiosi crudas carnes, viva animalia, propria stercorea & res alias fœdas & abominabiles, devorare, neq; fœtore gravissimò offendi, deprehendantur: vide TAPPIUM *l. c. §. 22.*) incredibili vulnerum, verberum,

berum, æstus aliarumq; injuriarum, & maximè intensissimi Frigoris hyberni, (quàm rem meritò miratur, sed ad *Causam* ante dictam *Supernaturalem*, nullâ, opinor, necessitate, refert CARDILUCIUS *l. c.*; dùm alii Recentiorum causas illius *Naturales* non vanas ostendunt, & Exempla quoq;, quamvis rariora, læforum à Frigore Maniacorum, apud PLATERUM *Observ. p. 82.* & RIVERIUM *L. 1. Prax. c. 13.*, nec non in *Observat.* illius, uti ETTMÜLLERUS *Colleg. Pract. p. 269.* indicat, occurrentia, aliud suadent;) tolerantiam testantur: tum *ἀστυπεξία*, inter tot febricitandi occasiones, constantem; (quàm vel mixturæ sanguinis in turbatæ, vel salis, sulphuri in Massâ sanguineâ permixti, copiam, acceptam recentiores ferunt;) simul & *ἀγρυπνία* atq; *ἀστία*, ad septimanas sæpe imò & menses protractam; extremis quasi digitis monstro: Uberiorem de his Tractationem aliundè, nempe ex laudatò TAPPIO *aliisq; ad finem §. antecedentis nominatis Scriptoribus* petendam, Lectori relinqvens. Ex *Attributis* verò, non nisi *Afflictionis Modum & Magnitudinem, Durationem, Solutionem & Eventum* in oculis habens; *Illius* quidem ratione, gravem omnino & reverâ magnum omnem hunc Affectum, attamen aliquem aliquò (nempe eum, qui cum risu & Joco est, aut à Causis externis propriùs pendet, illò qui cum studiò Irâ ac temeritate multâ conjunctus est, juxta *Aph. 23. Sect. 6.*) leviolem, mitiorem & tutiorem: Eundem verò etiam aliò atq; tempore, atq; sub Syriis ferè ardoribus, aut magnis aliis temporum mutationibus, magis periculosum: Ex se interim nullum lethalem: *Istius* intuitu, chronicum ferè ipsum & diuturnum, (tùm suâ naturâ, tum propter ægro-

rum

rum inobedientiam) adeò, ut non paucos ad extremum usq; vitæ terminum comitetur: (quâ de causâ nonnulli, *ARETÆUM de Diut. Affect. l. 1. c. 6.*, Delirium à *Mandragora* & *Altercô* ortum, ideò quod *καθίσταται θάττον* i. e. *celeriter conquiescit*, inter Species Maniæ, quàm *τὸ ἔμπεδον ἔχειν*, i. e. *stabilem ac permanentem esse* ait, computare dubitantem, secuti, cum *ERTMÜLLERÔ Colleg. Pract. p. 963.*, obortam à variis Causis Externis Infaniam, non Maniam adeò, quàm Affectum Maniæ similē, vocare malunt; quibus cum nunc contendere non est animus:) Nec æquè tamen, inprimis cum Principiis resistitur, longum: *Horum* autem respectu, curatu quidem semper, (maximè cum Ræbiei titulum sustinet aut Dæmoniaca Mania est, tum aliis de Causis, tum quod ægri medendi cuiusvis methodo præfractè obnitantur, & sibimet ipsis Medicisque infesti sint, difficillimum; magisq;, cum inveteratus & hæreditarius est, humanis Medicorum consiliis & conatibus reluctantem; imò, cum talis aut aliàs in Sanguine & Spiritu vel Cerebrò, quâ Causas suas, altiùs radicans est, *ut plurimum, nisi DEUS & Natura agros restituat*, dicente *AMMANNO Parenens. pag. 188.*, nostrâ ope incurabilem & insanabilem: atque proinde peculiaribus tantùm Claustris, (qualia in benè constitutis Rebuspublicis, securitatis causâ, optimò consilio habentur, & *Toll Hausser* dicuntur,) coerceri & compesci aptum: nec nunquam tamen, testantibus tot Exemplis feliciter institutæ Curationis, medicabilem solâque morte delebilem, pronuncio. Ex *Consequentibus*, quorum quidem alia aliàs, & quædam fortuitò subinde contingunt, *Varices, Hamorrhoides, Hamorrhagias Narium*

46 *Disputat. Inauguralis Medica,*
& *Uteri aliasve, Dysenterias & Alvi fluxus Psoras &*
Exanthemata varia, nec non Salivationem spontaneam,
Hydropem, Febres tertianas & quartanas (non obstante,
quod §. anteced. 13. p. 40. has antecedentibus praternatu-
ralibus Causis adscripserim,) Ecstasin, Cranii ruptu-
ram, eaque non infeliciter; (juxta Aphorismos Hippo-
craticos, nempe 25. Sect. 6., & 5. Sect. 7., atque Observa-
tiones variorum Practicorum, & sigillatim, quâ Cra-
nii rupturam ad salutem ægri factam, RONDELETIUM
L. 1. de cur. Morb. c. 41.) Stultitiam, Memoria lesionem,
Tristitiam Melancholicam, eaq; tolerabiliter, cum spe
rerum in melius mutandarum; Tusses cum raucedine,
Convulsiones, Oculorum obfuscationes, Virium subitaneos
lapsus, Lipothymias, eaq; plerumq; infeliciter evenien-
tia, & ad interitum mortemq; per ipsa vergens
malum prænunntiantia: (uti ex parte HIPPOCRATES
2. Coacar. 24. Text. 3. indicavit, & ex eô ROLLINCIUS
Ord. & Meth. cognosc. & cur. Man. c. 26. ostendit, ex par-
te ETTMÜLLERUS Colleg. Pract. p. 664. aliique tradide-
runt:) Atq; ad extremum, ex Effectis bonæ notæ, ra-
rò occurrentibus, Herniam Maniâ curatam, juxta Ob-
servat. 190. Ai. X. Dec. 2. Ephemer. Germ.: Ex Affinibus
solam Phrenitidem, solâ quippe Febri à Maniâ distin-
ctam; atq; ex Oppositis Praternaturalibus) alioquin e-
nim Imaginatio recta & constans Rationis usus Malo huic,
illius Depravationem & Ratiocinationis Cessationem ali-
quam, juxta superius §. 3. p. 9. & 6. p. 19. tradita, invol-
venti, opponuntur) Delirium triste, Stupiditatem & In-
ertiam; hîc commemoro,

PARS

PARS ALTERA.

Dogmata propriè Medica exhibens.

SECTIO I.

*Rationem Cognoscendi & Pracognoscendi Maniam ejusq;
Originem & Conditionem, tum presentem tum futu-
ram, hinc Prædictionem instituendi, tradens.*

THESIS I.

Imminens Mania sui notitiam insinuat, per Capitis potissimum & speciatim Oculorum, quibusdam haud obscure rubentium & sanguine suffusorum, Palpebrarumq; inconstantem nimis & nimis frequentem motum, seu vibrationem; nec non mutatos à solito alios hominum Affectusq; Moresque: per Insomnia item terribilia atq; insomneitatem, subinde, sine causâ manifestâ, pertinacem; ut & per Cephalalgiam vehementem, aut longam saltem *καθηβαρίαν*: per Splendores varios, sæpe instar fulgurantis Ignis apparentes, inanesq; Imagunculas, sive noctu sive interdiu oculis obversantes: per Pavores veluti instantis Fulminis, aut ex improvise obvenientis cujusdam gravioris Casus: per studia certis & ut plurimum peregrinis rebus incessanter dicata: Aliquando per Auditus excellentiam Auriumq; tinnitum crebrum, & Sonitum quasi Musicum: per Stridorem & collisionem Dentium minus familiarem: per Appetitum assumendorum Alimentorum auctum, avidumq; eorum usum: Quin etiam in iis, quibus vel ætas vel aliud nihil obstat, per promptitudinem ad res Venereas & sæpè Onirognum. In Mulieribus insuper per Sanguinem ad mammas, puerperii potissimum tempore, collectum. Quarum rerum, alias quidem

quidem ipsi Medicô cum ægrô moranti advertere, alias tum ex eorum, quibuscum æger conversatur, tum ex ipsius, sive spontaneâ, sive ad convenientem (qualem generalia Artis præcepta docent,) requisitionem factâ, relatione intelligere licet.

Explicatio. Nimirum, si quis placidus usque hûc & tranquillus, sedatiore & ore & animô, & dicere & facere res suas suetus, à solitâ suâ indole ita desciscat, ut protervus, temerarius, audax, loqvax, contentiosus & iracundus evadat, Odium erga hunc aut illum singulare testetur, aut Cachinnos intempestivos, nullâ occasione datâ, edat: Si quis humiliter & modestè de se tum sentire, tum loqui solitus, Ambitionem jam & Superbiam, vultu, voce, gestibus, vestibus prodat; Honorem Cultumque sibi severè postulet, magna molimina & opera jactitet: Si quis sobriè & castè alioqui vivens, impudicus & verbis & factis observetur: haud vana de instante Maniâ suspicio est. Eaque robur facilè acquirat, tum reliquis, quæ in Thesi diximus, tum aliis, quæ de Causis mox dicentur, compertis.

Ratio. Sunt enim istiusmodi Phænomena partim ab iisdem, à quibus Mania oritur, Causis; partim ipsarum, Causarum, eandem excitantium, rationem habent: Quemadmodum hoc quidem ex antecedentibus evidens est; illud ostensu, si per institutum liceret, facile foret.

Confirmatio: Confer, quâ Oculorum motum vagum & varium, Maniam antecedentem, magnum HIPPOCRATEM in *Coac. Prænot. Text. 2. vers. 245;* deq; Stridore Dentium eundem *ibidem vers. 151.,* ut & *Prognost. Text. IV. Lib. I. vers. 4.:* Quâ promptitudinem ad res Venereas, & Seminis in somnô Effusiones, sive Pollutiones nocturnas, D. A. ab ALTONARI *Art. Med. c. 8. p. m. 62.,* & qui sua ab hõc accepisse videtur, LEONUM LUNENSEM, *Loc. in Part. prior. cit. pag. 185.,* & CHRISTOPH. à VEGA *de Art. Med. L. III. Part. 3. C. 15. p. m. 315.* Quâ cetera, tum modò dictos, tum EUSTACHIUM RUDIUM *l. supra cit. fol. 28.,* SENNERTUM *Prax. L. 1. Part. 2. c. 15. p. m. 415.,* TAPPI-

TAPPI-

TAPPIUM l. c. §. 25. & ROLLINCIUM O. & M. Cur. Mania
Cap. 16.

II. Præsentem Maniam deprehendas haud difficulter, tum ex præfenti Infania furiosâ; tum ex Robore infolitô & ingenti, nec non ἀναθησία, quâ varios sensus externos, notabili, ἀγρυπνία diuturnâ, aut αἰσία longâ: tum ex Temperamentô cholericô, Ætate florente, Dispositione hæreditariâ, Febre autumnali chronicâ, similibusque Rebus: tum ex Similitudine, quàm æger cum Ægris aliis, qui Maniaci habitati sunt, habet.

Explicat. Si nempe Delirium ingens, sine Febre, per diversos tales absurdos actus, quales supra §. 5. Part. Prior. recensui, magnâ cum audaciâ se prodat: Si ad prodigium robusti ægri sint; fores, muros, vincula effringant, verbera & multorum validorum Virorum nisus elidant & eludant; jejuni insomnesq; degant, aëris quascunq; injurias & Frigus præsertim Hybernum citra ullam aut insignem noxam ferant, vel promiscuè quævis, etiam cruda & aliàs abominabilia, devorent: Si e. g. luxuriosè aut aliàs inconvenienter vixerint: Si ambitiosos aut in amore infelices esse constet: Si Parentes eorum Maniaci aut alioqui arrogantes fuerint: Si rerum aliarum, vel naturalium vel non-naturalium aut præternaturalium §. 13. distinctius explicatarum, aliæ atq; aliæ præ oculis sint: Si similes hîc mores motusve, quales in aliis, quos Medici morborum periti pro Maniacis habuerunt, observasti, advertantur: non est quod de præfentiâ Maniæ dubites.

Ratio. Sunt enim, hæc uti ex Part. Prior hujus Disput. abunde constat, partim de Essentiâ Maniæ: Siquidem Delirium cum Furore, Febris expers, Maniæ uni soli & semper adesse solet; Pathognomicum adeò Criterium constituens: partim Adjuncta ejusdem, inseparabiliter ferè ei connexa: partim ad productionem illius diversimodè, ceu

G

Causæ

Causæ, concurrunt. Unde, ut & à Similitudine, Diagnostica Affectuum Signa petenda esse, generalibus Medicinæ Dogmatibus docemur. Vid. ROLLINCIUM in *Conf. Med.* pag. 25.

Confirm. Cumque eandem doctrinam, quam Thesis hæc ejusque ἔκθεσις exhibent, passim & unanimiter teneant, quotquot Διαγνωστικῶν nostri Affectus docent; plura in βεβαιώσιν. ejus h. l. afferre, non opus est.

III. Distingues Maniam ab affini & cognatâ Phrenitide, per *Febrem absentem*: à Deliriô verò *Melancholicô*, per præsentem *Audaciam, Ferociam & Iracundiam.*

Explic. & Rat. Phrenetici enim omnes febricitant: Maniacos autem, quatenus tales sunt, febre carere constat ex *Hypoth.* quas §. 3. 4. & 6. Part. 1. exhibui. Ex quibus cum pariter evidens sit, Melancholicos deliros vana varia metuere, animôque exinde angî; cum è diversô Maniaci nihil facile metuant, nihil non audeant & intrepidè aggrediantur: pluribus & cumulatis aliorum testimoniis fidem facere dicto, supersedeo.

IV. Species Maniæ varias inter se facillè distinguere licebit, formali potissimùm cujusque ratione: Nec non aliàs certô Subjectô, aliàs Causis ejusdem veris perspectis.

Explicat. &c. Etenim ἀπὸ τῶν ἐνεόντων κατὰ τὸν τῆς ἕστιάς λόγον, i. e. ab essentialiter cuique Affectui inherenti-
bus, Diæretica quoque Signa petenda, monent Institutionistæ: Quæ multo certiora esse, si Subjectum & Causa quoq; innotuerint, extra controversiam est. Sic e. g. *Orchestromaniam*, §. 5. Part. Prior. dictam, ex insanâ saltandi & choreas ducendi libidine, atq; ictu Tarantulæ, de quô ibidem §. 9. mentio facta est, advertas. Quippe quorum illa Essentialem ejus Conceptum, hic Causam frequentissimam constituit. Sic κυανθρωπίαν canini, λυκανθρωπίαν lupi-

lupini mores, fusiùs dicta §. 5. explicati, detegunt. Et observatâ ingenti ac impudicâ Veneris concupiscentiâ, perspectâq; ex Mensium obstructione Liquorisve quasi-feminalis diuturnâ retentione, Uteri & Genitalium Muliebrium Affectione, *Metro - vel Nympho - Mania* seu *Furor Uterinus*, haud ægrè intelligitur.

V. *Subjectum verò Causale*, uti simul cum *Causis*, nullô negotiô, observatur: Ita has quidem, si *Interna* fuerint certius cognoscere volens, instructus sit, oportet, notitiâ Signorum eorum, quibus singulas sese detegere, passim docent Semiologi: Si *Externa* fuerint, vel prudenti σοφασμῶ eas assequi; vel ex Observatione, tum earum Rerum, quæ circa ægros, aut ab illis fiunt; nec non memoriâ eorum, quæ gesta sunt: vel ex relatione aut sponte aut ad quæstiones diversas factâ, discere licebit.

Explic. & Rat. Sic, quod *Subjectum* concernit, cognitâ, inter *Causas*, *Passione Hypochondriacâ*, *Ventriculum* & annexas Partes, ceu Nidum illius, præcipuè affici, in promptu est, colligere. Quod *Internas Causas* concernit, meminisse, oportet illius, quod §. 12. *Part. Prior.* dictum est ex LINDENIO: Nempe earum nullam non per se esse *Morbum*. Quos singulos distinctè cognoscere, cum suis locis docere fatagant Semiotices specialis Doctores, hi consulendi. Mihi Exemplum aliquod adducere sufficit. Ita *Seri* in *Sanguine defectus* Maniam facere deprehenditur: si constitutio Corporis sicca & arida, si sputa pauca, si fitis crebra, somnus exiguus, sudor multus, vel *Causæ aliæ Lympham Dulcem* absumentes, *Bilem* vero augentes, e. g. Vini & Aromaticum abusus, Lucubrationes, Ira, cumulati Labores. &c. deprehendantur. Similiter, quod *Externas* concernit; De *Philtro* e. g. prudenter suspicari possis: attentâ vita ægri prægressâ, & conversatione cum Personis, meretricias propter artes, suspectis. De *Morsu Canis rabidi* certior fies, tum ex præ-

senti *Hydrophobiâ*, cum mordendi desiderio conjunctâ, tum ex relatione, si æger ipse eâ defungi fortassis non possit, amicorum aliorumque, qui circa ægrum versantur. A *Supernaturali* autem *Causâ* ortam *Demoniacam* Maniam, cui Satanicæ sese Artes immiscent, his maximè Indiciis cognoscas & ab aliis discernas. Ægri, quæ supra humanam potestatem sunt, agunt, linguis peregrinis & quas nunquam didicerunt loquuntur, (quanquam MARCUS MARCI & cum eô ETTMULLERIUS *Colleg. Pract. p. 964.* etiam naturale aliquid facere posse hoc Phænomenon velint,) futura prædicunt, sæpe per Vomitum particulas ferri, globos plumbeos, pulverem tormentarium, frusta lignorum, animalia viva & alia, quæ naturaliter in homine generari non possunt, aut antea non ingesta sunt, ejiciunt. Cujus rei Exemplum habes apud HILDESHEIMIUM, *Spicileg. 2. p. 286.*, indicio SENNERTI, *Praxeos l. c.*

VI. Cognitâ Causarum Conditione & Efficaciâ, Maliq; ipsius majori aut minori vehementiâ, nec non Ægri Indole perspectâ, quid sperandum sit de Morbi *Duratione, Curatione & Eventu?* judicare in proclivi est. Nec verò facilè, præsertim ubi Internæ Causæ validæ sunt, facilem cuiquam Curam promittes, memor eorum, quæ *Part. Prior §. ultim.* exposita sunt. Ast si recens Infania, si cum Risu & Jocô sit, si lucida quædam Intervalla habeat, si ab externâ Causâ maturè profligatâ originem ceperit, meliora sperabis, Atque similiter, si Hæmorrhoides vel Menses ante aliquandiu suppressi rursus fluant, Varices superveniant, Nares sanguinem liberaliùs stillent, Ptyalismus spontaneus fiat, aut Dysenteria (non tamen maligna, quippe propter acerrimam acrimoniam Humoris corrodentis, in Gangrænam ferè desinens, dicente ETTMULLERO l. c.) vel Hydrops, (nec is verò periculo vitæ semper vacans) aut Scabies, vel Febres intermittentes benigniores accedant, Alvus mollior & laxa sit; Naturæ favore sublevatum iri Medicas operas, adeò non dubitabis: Spemque ideò obtinendi de pertinacissimò hoc Affe-

Affectu alicujus Triumphi, eâ, quæ aliàs circa Prognosin tenenda est, Cautione, Ægrotantis amicis facies. Sicut è diversô, cum Alvus dura est, cum Ægri inobedientes & refractarij sunt, à magnô tumultu mox blandos ac tractabiles sese exhibent, Appetitus planè prostratus est; cum ulcera in Faciè, Ano Pedibusque enascuntur; cum, clementi quamvis Anni tempestate, nihil Furor remittit: suspecta tibi meritò & dubia ægrotantium res erit. Possisque, ubi per longas Deliria deversuerunt moras, de Stultitiâ demum superventurâ, imprimis si post Autumnales aliquas Febres Malum hoc evenit, suspicari & prædicere. Mortem autem (quæ Casu ejusmodi ægris, sibi ipsis violentas manus inferentibus aut in Vitæ pericula se conjicientibus, sæpè evenit, nec sub prædictionem cadit,) ante portas expectantem intelligere & indicare licebit, si Raucedo cum Tussi, si Convulsio cum Amaurosi, si Apoplexia accidit, aut ex longô jejunio & somni exiliô vires denique fatiscant & concidant.

Pro cujus Theseos Illustratione & Confirmatione cum plura afferre chartæ angustia prohibeat, videri interim, quæ ad illius explicationem & certificationem faciunt, velim apud ROLFINCIUM O. & M. Cur. Man. c. 25. & 26. & TAPPIUM l. c. §. 27.

SECTIO II.

Medendi Methodum & Operationes Medicas, ad Mania Curationem suscipiendas, breviter explicans.

THES. I.

CUM contrariâ Generationi viâ Solutio omnium Morborum contingat; solvi quidem Maniam suâ operâ volens Medicus, in eum imprimis scopum collimabit; ut Spiritûs animalis immoderatus & inordinatus Motus, ad Modum & Ordinem convenientem, reducatur. Quod ut fiat, tum Spiritus ipse, nimium elatus & efferatus, utcunq; vel demulcendus, vel coercendus & deprimendus; sive Ani-

G 3

ma

ma, ut WILLIS ait, Corporea, à Fastu & Efferatione sua deicienda: tum peregrinâ Tincturâ coloratus melioribus aliis Ideis, quæ priores profligent & dissipent, omni ratione imbuendus est Demulcendo Spiritui aliàs Musica apta est; aliàs alia Paregorica requiruntur. Coercebunt supprimentque Elationem Spiritus, simul & profligatis incongruis Ideis, alias in eo aliquas excitabunt, tum Terrifica quævis & Dolorifica etiam Molimina, circa ægros suscepta: tum validæ & copiosæ, non sine impetu factæ, Sanguinis aliorumq; Humororum Evacuaciones: quippe insignes aliqui mutationes inferre Spiritibus solitæ. Terreantur, ægri, tum asperiore Disciplinâ; minas, vincula, verbera involvente: tum submersione non levi in aquam, ab aliquibus ideò non temerè commendatâ: tum aliis fortasse variis modis. Dolorem iisdem, cujus aliàs incuriosi & negligentes sunt, innoxium conciliabunt Operationes Chirurgicæ variæ, nempe Salivatio Mercurialis, Cauterisatio, Vesicatio, & Apertio digitorum Paracelsica, ipsaqve, ex aliis etiam causis prodesse potens, Castratio. Evacuaciones Sanguinis copiosæ, ad animi subinde deliquium, fient tum Arteriotomiâ, tum celebratissimâ in hujus mali Curâ Venæsectione, crebrò institutâ: nec non Hæmorrhoidalium vasorum frequenti apertione. Aliis humoribus abætas educendis, & Spiritus simul lascivientis impetui cohibendo proderunt, aliàs Vomitionis, tantoperè passim prædicatæ, concitatio, aliàs Purgatio per alvum, atq; iterum Salivatio. Nec minùs verò Tinctura peregrina Spiritui animali altiùs inhærens delebitur, partim profligatis & enervatis tum assumtis, tum ingestis aut admisis, sive venenatis, sive utcunq; incongruis, Externis illis Rebus, quas *Part. 1. §. 12.* recensuimus: partim Spiritu vitali imperfecto, inepto & impuro, integritati suæ restitutò. Profligabuntur assumptæ illæ, si adhuc intra Ventriculum hæreant, non aliâ commodiore Viâ, quàm Vomitione iterum institutâ; Sin Ventriculi limites jam excesserint, Subductione

ne

ne per alvum, exclusionem per Diurifin aut Diaphorifin: Ingestæ verò aut admissæ Scarificatione, Cucurbitularum cum multâ flammâ applicatione, Rubificatione similique extractione. Enervabitur vis earum tum deleteria omnis, tum exagitandi Spiritum Animalem, usu Alexipharmacorum, tam communium, quàm cuique specificorum. Restituetur integritati suæ atq; eam iterum Conditionem ac Constitutionem, quâ ad instaurandum ac actuandum Animalem Spiritum aptus esse possit, acquirat Vitalis Spiritus; tum Cerebrò ad justam Temperiem, variis non tantùm fomentationibus, sed Cauterisatione etiam ac Trepanatione ab aliquibus, reductò; malâque ejus Conformatione, undecunque contractâ convenienter emendatâ: tum Sanguine, Materiam hætenus inconvenientem illi præbente, ritè correctò; aut, si longior per correctionem via videatur, cum meliore, aliis nempe Hominis sani aut mitioris Bruti, (Transfusionem in vasa ipsius, simul deplenda, deducendò) permutatò. Corrigetur Sanguis, si *vivida nimis* illius *Crafsis* fuerit, non aliâ viâ felicìus, quam liberali iterum illius Emissione, sive Venæ Sectione, & Catharsi forti: si *fixior & viscidior* aut *vapidus & ad spirituascentiam ineptus fuerit*, dilutione attenuatione, liquatione, (etiam per Mercurialem interdum Salivationem) subtilisatione & volatilisatione: si *ebullitionem* simul concipiat, imminutione & subtractione potissimùm, maximèque per Venam sectam: si *siccior & calidior*, efferatarum *sulphurearum*, aut *salino sulphurearum*, Particularum abundantia, serosæ vero roscidæ humiditatis inopia aut *dulcis Lympha defectu* laboraverit; *hujus* Conservatione atque auctione; atque adeò *ἐνεργητικῆ* ipsius simul ac totius Corporis, non minùs quàm Capitis Cerebriq; humidatione: quæ repetitâ quoque Sanguinis Missione egregiè præstatur & juvatur: *Illarum* autem obtusione, subtractione, contemperatione, & per Vomitum (præsertim ubi *Cystica* retorrída & *atrescens Bilis* ex hypothesi *Queitzi-ana* peccat) aut, Cholagogis & Melanagogis præcipuè institu-

stitu-

stitutam, Purgationem, nec non per Urinæ quandoque aut Sudoris Vias, exclusione. Non neglectâ quidem *Causarum Remotiorum*, quæ Sanguinis sive hanc sive aliam, ex jam dictis, Constitutionem juvant, aut *περκαταρχητικῶς* utcunque Maniæ generationi favent, sollicitâ remotione & extinctione. Cujus ergò, quàm varia moliri Medentem oporteat, cum Disputatione explicari non possit; absit, ut amplissimum hunc Doctrinæ, per Universam Medicinam, diffusæ & vix magno Volumine absolvendæ, campum ingrediar.

Explic. & Confirm. De Terrore per Disciplinam quæ dixi, à WILLISIO confirmata habebit, quivolet. Quippe is *pro sanandis Maniacis nihil efficax magis aut necessarium esse* scribit, quàm ut illi quosdam quasi terrores usq; formident ac revereantur: Unde furiosos nonnunquam citius per supplicia & cruciatus, quàm Pharmaciâ & Medicamentis curari asserit. Disciplinam verò ad Officium Medici propriè non spectare censens, litem interim nemini intendero, sicubi non illam minùs quàm alia, quæ circa Ægros fieri solent, directioni Medentium substare contendat. Sæpe enim haud parùm hîc peccari, atque Maniacos remisius insanientes, qui blanditiis fortè & monitis minùs severis melius regerentur, præter necessitatem duriter admodùm tractari, indeque magis exasperari & in graviolem quandoque furem, intercedente magnâ indignatione, agi, non est, quod contra Experientiam diffitear. Et possent sanè diversa de rectâ illius administratione ac Instrumentis variis moneri. Quæ silentiô nunc involvens, id unum tantùm affero: quod eximius & mirus, præ ceteris flagris, *Betulinarum Virgarum* in coercendis ægris hîc usus sit. Eas enim magis, quàm anticipes Gladios, validos Fustes, & mortuos Plauti Boves, Fabasq; aut Scorpios, (à PAULINO *Observ. 2. p. 129. Append. ad An. VII. Dec. II. Eph. Germ. Cur. explicatos*) metuunt. Quam
in

in rem conferri velim, præter ROLLFINCIUM c. 31. *Disput. de Mania*, AUG. ETZLERUM in *Isagoge supra p. 36. cit. l. c.* & JOH. HELF. JUNCKEN *loc. p. 39. allegat. p. 783. & 784.*

De *Submersione in Aquam*, maximè *marinam*, jam tum à CELSÔ *L. 5. c. 24. ad Hydrophobiam commendatâ*, plura HELMONTIUS *Lib. Demens Idea præcepit, & §. 44. & seqq. illius Exempla habet.* Verùm non semper felici eventu eam succedere, ex CONDRUCHII *L. 1. de Hydrophobia c. 5. monet MANGOLDT l. c. §. 31.*

De *Cauterisatione* dictis lucem rursus accendere poterit ROLLFINCIUS *Disput. de Mania c. 30.* Ex quò pariter, tum *Cap. seq. 32.*, tum *Dissert. V. de Affect. Cap. p. 23. & 24.*, discere licet, violentam, quam ipse vocat, & continuis sanè tormentis ægros divexantem, *Digitorum*, quâ apices ipsorum, alioquin maximè sensibiles; aut hâc non sufficiente, *Centri Capitis*, per *Vesicantia & Corrosiva singularia, apertionem; Tr. 2. de Morb. ament. à PARACELSÔ propositam.*

Quem ipsum THEOPHRASTUM si quis, tum *loc. cit.*, tum *l. 1. de Orig. morb. ex tribus prim. Princ. c. 4. consulat*, de toties laudatâ *Sanguinis Missione*, inprimis per *Vena sectionem*; nullus dubitabit, quin pluribus nominibus utilis sit. Sehret an/scribit, ille, in *Mania: was hilfft da? Als alleine seine (scil. Maniaci) Adern auffschlagen / so genist er. Das ist sein Arcanum, nit Campfer / nit Nenuphar, nit Salvia, nit Majorana, nit Clysteria, nit infrigidantia, nit das / nit diß / sondern Phlebotomia.* Et priori locò: *Da ist zu mercken / auch daß etliche Adern sind / die da sollen geschlagen werden und eröffnet. Und begiebet sich viel / daß durch solche Lâße die Mania weicht. Aber wir thun hier keine Rede davon / und daß darumb / daß es gemein am Tag ist und liegt. Adeo pervagatz notitiæ rem esse existimavit jam suo tempore, Vena Sectionis in Maniâ utilitatem. De quâ proinde ex PLATERO, SENNERTO, RIVERIO aliisq; Practicis, (nemo enim ferè non illius meminit) plura*
H
affer-

afferre supersedeo. Priora tamen PARACELSI verba cum grano salis accipienda esse, ita ut Medicamēta nominata, quæ quidem etiam juvare possunt, citra *Vena Sectionem* nihil prodesse dicat; non malè monet JOH. CONRAD MATTHIS *Disfert. Inaug. de Mania, C. ult. Sect. I.* Ego quoad posteriora hæc: Quod notabiliter dixerit Autor, etliche Adern: Plures scilicet Venas secandas esse indigitans, fortè & certas: E. g. Frontis, de quâ passim scribi advertas, Salvatellam in Hypochondriacis, Saphenas in Mulieribus &c. Item; Es begiebt sich viel: Nam aliquando etiam frustra Phlebotomiam fieri indicaverat *Tr. I. de Morb. Ament. C. 2. scribēs.* Es begiebt sich / daß etwan das (de Causâ, quam ipse statuit supra *Part. 1. §. 7. p. 21.* indicatâ, loquitur) allein im Blut ist / und so dieselben Adern recht gelassen werden / so kommt dieser Spiritus, der da distilliret ist / heraus: So aber das nicht in dem Blut distilliret wäre / sondern im ganzen Haupt umgeben wäre / so hilffet keine Lâße.

Castrationem suadere non dubitavit FEL. PLATERUS, laxum etiam & humidum eâ Corpus reddi, non sine *Experientia* in Eunuchis suffragiô, asserens. Eamq; cum successu administratam leges apud RIVERIUM in *Obs. Comm. 22.* Nempe in Adolescente Maniacô, cui nec *Trepanatio* (ab ANT. GUAINERIO *Tr. 2. c. 9.* proposita, & à ROLLFINCIO *l. c. c. 31.* probata) profuit, nec *Arteriotomia*. Quam alioqui M. A. SEVERINUS *Chirurg. Effic. Part. 11.* in temporibus à se administratam magni æstimat: sed difficultatis nonnihil habere, nempe nec facilè nec tutò satis, quâ deligationem, fieri posse, alii arbitrantur. Hæc verò etiam *Hæmorrhoidalium Vasorum*, in extremo Intestino recto, *apertioni* subest. Quam tamen per *Hirundines*, (quas Capiti etiam, præcipuè Syncipiti, post largiorem, è Venâ Cubiti, Sanguinis detractionem, circulatim admoveri, & Venæ frontalis Sectionem sic compensari posse, LEONHARD. FUCHSIUS putavit, *L. I. de Medend. Morb. p. m. 109.*) aptissimè instituendam, post
alios

alios multos, confirmavit *QVEITZIUS Prax. l. c. p. m. 75.*: singulis octiduis [quod in lucidis intervallis fortasſe, non minus quam in Præſervatione, licebit] aliquoties repetendam cenſens.

Alias Operationes alii laudarunt: De quibus plura hęc locõ tradere prohibeor.

II. Quã ratione cum plurima quidem, in Therapiã non minus quam in Prophylaxi Maniæ, agenda veniant, præcipuas tamen Operationes, quibus perfici illæ poſſunt, habere licebit, *Vene Sectionem, Vomitus Concitationem, Purgationem, Spiritus Animalis Vitalisq̃,* nimis elati, *qualemcunq̃ blandiorem Sedationem & Serenationem, Sanguinisq̃* plerumq̃; *ficcioris in Cerebrõ totoq̃ Corpore Humectationem*; nonnunquam verõ & *vappescentis illius πνευμάτων*: deniq̃; *Venenatarum* quarumcunq̃; *rerum*, quæ vel aſſumptæ vel admiffæ ſunt, *per Antidota* cuiq̃; convenientia, *Oppugnationem & Extinctionem*.

De quibus ſingulis, quanti Præctiſis fiant, quorum calculis comprobata, quomodo exercenda, quibus Cautionibus Mediisq̃ aut Inſtrumentis expedienda ſint, ? inſtruere Lectorem, atque inprimis *præcipua aliquos Præcipuarum harum Operationum Inſtrumenta, ex triplici,* quem vulgo faciunt, *Fonte hauſta, ſub Sectione novã & Tertiã* jam diſpoſita, proponere cupiens, abſtinere eã operã, Metu nimix prolixitatis, jubeor. Poſtquam enim in tot pagellas, præter opinionem, excreſcere hoc Specimen contigit, reſpiciendus tandem FINIS.

Eum quiſquis Medicorum, tum in Maniæ Curatione, tum in Labore quocunq̃; ſuõ, ſibi proximoq̃; felicem exoptat; nunquã, neceſſe eſt, Divini Cultus, devotarum Precũ & *Δοξολογίας* debitæ oblivifcatur. Quod ipſum & mihi ſcriptum putans, quemadmodum in Exordio hujus Diſſertationis, piõ Suſpiriõ

spiriô Summi Numinis opem imploravi ; ita, eandem hæte-
 nûs expertus, gratias nunc, sub Exodium, Corde & Ore,
 humillimas, maximas, *ψυχάρπω* nostro Benignissimo dico:
 Precorque submissè ; Ut quæ deinceps in praxi Medicâ se
 mihi agenda offerent, ea omnia, imò omnia mea Mo-
 limina, ita dirigat, ut cedant mihi commodo,
 Proximo salutî, atque ante omnia
 ipsius

JEHOVÆ HONORI GLORLÆQVE
 PLURIMÆ!

